

**საქართველოს უზენაესი სასამართლო
გადაწყვეტილება
საქართველოს სახელით**

საქმე №330210017001803142

საქმე №ას-1633-2019

№ას-1633-2019 უსაფრთხოების სამსახური

9 მარტი, 2020 წელი

ქ. თბილისი

**სამოქალაქო საქმეთა პალატა
შემადგენლობა:**

ზურაბ ძლიერიშვილი (**თავმჯდომარე, მომხსენებელი**),
ბესარიონ ალავიძე, ეკატერინე გასიტაშვილი

საქმის განხილვის ფორმა – ზეპირი მოსმენის გარეშე

კასატორი – საქართველოს სახელმწიფო უსაფრთხოების სამსახური
(მოსარჩელე)

მოწინააღმდეგე მხარე – შპს „ნ-----ი“ (მოპასუხე)

გასაჩივრებული განჩინება – თბილისის სააპელაციო სასამართლოს
სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2019 წლის 27 სექტემბრის განჩინება

კასატორის მოთხოვნა – გასაჩივრებული განჩინების გაუქმება და ახალი
გადაწყვეტილებით სარჩელის სრულად დაკმაყოფილება

დავის საგანი – ხელშეკრულების პირობების შეუსრულებლობისათვის
ჯარიმისა და პირგასამტეხლოს დაკისრება

ა ლ წ ე რ ი ლ ო ბ ი თ ი ნ ა წ ი ლ ი:

სასარჩელო მოთხოვნა:

1. საქართველოს სახელმწიფო უსაფრთხოების სამსახურმა (შემდგომ – მოსარჩელე) სარჩელი აღძრა სასამართლოში შპს „ნ-----ის“ (შემდგომ – მოპასუხე) მიმართ ხელშეკრულების პირობების შეუსრულებლობისათვის გათვალისწინებული ჯარიმის – 11 745 ლარისა და საქონლის მიწოდების ვადაგადაცილებისათვის გათვალისწინებული პირგასამტეხლოს – 5783,35 ლარის გადახდის შესახებ.

სარჩელის საფუძვლები:

2. მოსარჩელის განმარტებით, 2015 წლის 27 ნოემბერს გამოცხადებული ელექტრონული ტენდერის შედეგად მხარეებს შორის გაფორმდა სახელმწიფო შესყიდვის №44 ხელშეკრულება, რის საფუძველზეც მოპასუხემ იკისრა ვალდებულება, სახელმწიფო უსაფრთხოების სამსახურისათვის მიეწოდებინა 234900 ლარის ღირებულებულის 1000 ცალი შარვალი, თხელი ქურთუკი, ქურთუკი, პულოვერი და კეპი.

3. აღნიშნული ხელშეკრულების №1 დანართში განსაზღვრულ იქნა საქონლის დასახელება და ტექნიკური პირობები, რომელიც წარმოადგენს ამ ხელშეკრულების განუყოფელ ნაწილს. ხოლო ამავე ხელშეკრულების მე-4 პუნქტის თანახმად, მიმწოდებელი იღებს ვალდებულებას, მიაწოდოს შემსყიდველს საქონელი არაუგვიანეს 2016 წლის 25 თებერვლისა.

4. ელექტრონული ტენდერის მიმდინარეობის პროცესში, სანამ ხელშეკრულება გაფორმდებოდა, პრედენდენტს – მოპასუხეს დაევალა თბილი ქურთუკის ნიმუშის წარდგენა. მოპასუხემ წარადგინა მულტიკამის ფერის ნიმუში, მაგრამ შეთანხმებისამებრ ქურთუკი უნდა ყოფილიყო რუხი (სერი). ხელშეკრულების დადების შემდგომ მიმწოდებელმა უსაფრთხოების სამსახურს მიაწოდა წუნდებული საქონელი – ქურთუკის ფერი არ შეესაბამებოდა შეთანხმებით გათვალისწინებულ ფერს. აღნიშნულთან დაკავშირებით მოპასუხეს 2016 წლის 25 თებერვალს №----- წერილით მოეთხოვნა შეტყობინების მიღებიდან 5 დღის ვადაში წუნდებული საქონლის შეცვლა. აღნიშნული წერილის პასუხად, საქართველოს სახელმწიფო უსაფრთხოების სამსახურს მიმწოდებლისაგან 2016 წლის 3 მარტის №----- წერილით უარი ეთქვა 5 დღის ვადაში ნივთობრივად უნაკლო საქონლის მიწოდებაზე.

5. ელექტრონული ტენდერი გამოცხადებული იყო პულოვერზეც. ტენდერის მიმდინარეობისას, ხელშეკრულების დადებამდე პრედენდენტ მოპასუხეს დაევალა პულოვერის ნიმუშის წარდგენა. წარდგენილი ნიმუში ვიზუალური დაათვალიერა სახელმწიფო უსაფრთხოების სამსახურის ეკონომიკური დეპარტამენტის მატერიალურ-ტექნიკური უზრუნველყოფის მთავარმა სამმართველომ, რომელმაც №----- დასკვნით აღნიშნა, რომ

წარმოდგენილი ნიმუში ვიზუალურად შესაბამისობაში იყო სატენდერო პირობებთან. ხელშეკრულების დადების შემდეგ მოპასუხემ ელექტრონული ტენდერის ფარგლებში წარადგინა პულოვერი, რის შემდგომაც საქართველოს სახელმწიფო უსაფრთხოების სამსახურმა მიმართა სსიპ „ლევან სამხარაულის სახელობის სასამართლო ექსპერტიზის ეროვნულ ბიუროს“, რათა სასაქონლო ექსპერტიზის საფუძველზე დადგენილიყო შესაბამისობა წარმოდგენილი პულოვერის თავდაპირველ და ბოლოს წარმოდგენილ ნიმუშებსა და სატენდერო დოკუმენტაციით მოთხოვნილ პირობებს შორის. ექსპერტიზის დასკვნით დადგინდა, რომ პულოვერების ნიმუშები მნიშვნელოვნად განსხვავდებოდა ერთმანეთისაგან.

6. ამდენად, მოსარჩელემ ხელშეკრულებით გათვალისწინებული პირობების შესაბამისი ქურთუკი და პულოვერი ვერ მიიღო.

7. 2016 წლის 31 მარტს სახელმწიფო უსაფრთხოების სამსახურის ეკონომიკურმა დეპარტამენტმა №----- წერილით ჯარიმა დააკისრა მოპასუხეს, როგორც ხელშეკრულებით ნაკისრი ვალდებულების შეუსრულებლობისათვის, ასევე, ნაკისრ ვალდებულებაზე უარის თქმისთვის, რომლის ოდენობა შეადგენს 11 745 ლარს. (234900 ლარის 5%).

8. მოსარჩელემ მიუთითა, რომ ამავე ხელშეკრულების მე-4 მუხლის პირველი პუნქტის „ა“ ქვეპუნქტის თანახმად, მოპასუხეს უნდა მიეწოდებინა ხელშეკრულების დანართი №1-ით გათვალისწინებული საქონელი ამავე დანართში მითითებულ ვადაში – არაუგვიანეს 2016 წლის 25 თებერვლისა. აღნიშნულის მიუხედავად, მოპასუხემ თხელი ქურთუკი, კეპი და შარვალი მიაწოდა ვადაგადაცილებით. ხელშეკრულების მე-9 მუხლის პირველი პუნქტის თანახმად, საქონლის მიწოდების ვადის გადაცილების შემთხვევაში მიმწოდებელს ეკისრება პირგასამტეხლო ყოველ ვადაგადაცილებულ დღეზე მიუწოდებელი საქონლის ღირებულების 0,2%-ის ოდენობით, რაც სულ შეადგენდა 5783,35 ლარს.

მოპასუხის პოზიცია:

9. მოპასუხემ სარჩელი არ ცნო და მიუთითა, რომ ხელშეკრულებით ნაკისრი ვალდებულებების სრულად შეუსრულებლობისათვის მან გადაიხადა ჯარიმა – 11 745 ლარი, საბანკო გარანტიის ხელშეკრულების საფუძველზე. შესაბამისად, არ შეიძლება ერთი და იგივე ვალდებულებების შეუსრულებლობისათვის, თანხა ორჯერ დაეკისროს.

10. რაც შეეხება საქონლის მიწოდების ვადაგადაცილებისათვის გათვალისწინებულ პირგასამტეხლოს, მოპასუხემ მიიჩნია, რომ მისი მხრიდან ვადის გადაცილება გამოწვეული იყო სახელმწიფო უსაფრთხოების სამსახურის ბრალეულობით, რადგან შემსყიდველმა მიწოდების ვადის გასვლის შემდეგ გადაწყვიტა, არ ეთქვა უარი ხელშეკრულებით მისაწოდებელ ყველა პროდუქციაზე, გამომდინარე იქიდან, რომ აღნიშნული პროდუქცია უახლოეს პერიოდში ესაჭიროებოდა სუს-ის სტრუქტურულ ქვედანაყოფს –

ობიექტების დაცვის მთავარ სამმართველოს. 2016 წლის 24 თებერვალს მოპასუხემ წარადგინა შესაბამისი საქონლის ნიმუში. აღნიშნულ საქონელზე სახელმწიფო უსაფრთხოების სამსახურმა მოითხოვა დამატებითი ლაბორატორიული კვლევების ჩატარება 2016 წლის 2 მარტის წერილით, ხოლო 2016 წლის 18 მარტს მიმართა ექსპერტიზის ეროვნული ბიუროს აღნიშნული დასკვნისათვის.

11. მოპასუხე მიიჩნია, რომ მისთვის პირგასამტეხლოს დაკისრების ფაქტობრივი და სამართლებრივი საფუძვლები არ არსებობს. იმ შემთხვევაშიც კი, თუ ასეთი საფუძვლები იარსებებდა, სასამართლოს შეუძლია შეამციროს შეუსაბამოდ მაღალი პირგასამტეხლოს ოდენობა, რაც მოცემულ შემთხვევაში უნდა განისაზღვროს არაუმეტეს 0,02%-ის ოდენობით და პირგასამტეხლოს ოდენობაც 578,34 ლარით შეიძლება შემოიფარგლოს.

პირველი ინსტანციის სასამართლოს გადაწყვეტილების სარეზოლუციო ნაწილი:

12. თბილისის საქალაქო სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა კოლეგიის 2019 წლის 11 მარტის გადაწყვეტილებით სარჩელი ნაწილობრივ დაკმაყოფილდა, სასარჩელო მოთხოვნა ხელშეკრულების პირობების შეუსრულებლობისათვის ჯარიმის – 11 745 ლარის დაკისრების მოთხოვნის ნაწილში არ დაკმაყოფილდა, მოპასუხეს მოსარჩელის სასარგებლოდ დაეკისრა პირგასამტეხლოს სახით 578,34 ლარის გადახდა, რაც სარჩელის დაკმაყოფილებაზე უარის თქმის ნაწილში მოსარჩელემ გაასაჩივრა სააპელაციო წესით.

სააპელაციო სასამართლოს გადაწყვეტილების სარეზოლუციო ნაწილი და ფაქტობრივ-სამართლებრივი დასაბუთება:

13. თბილისის სააპელაციო სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2019 წლის 27 სექტემბრის განჩინებით მოსარჩელის სააპელაციო საჩივარი არ დაკმაყოფილდა, ხოლო გასაჩივრებული გადაწყვეტილება დარჩა უცვლელად შემდეგ გარემოებათა გამო:

14. სააპელაციო სასამართლომ დაადგინა, რომ 2015 წელს 27 ნოემბერს საქართველოს სახელმწიფო უსაფრთხოების სამსახურმა ელექტრონული ვებგვერდის საშუალებით გამოაცხადა ელექტრონული ტენდერი. აღნიშნული სატენდერო წინადადებით შესყიდვის ობიექტს წარმოადგენდა 1 000 ცალი შარვალი, თხელი ქურთუკი, ქურთუკი, პულოვერი და კეპი. სატენდერო წინადადებით განისაზღვრა შესასყიდი ობიექტის, მათ შორის, ქურთუკისა და პულოვერის მახასიათებლები.

15. საქართველოს სახელმწიფო უსაფრთხოების სამსახურის მიერ გამოცხადებული ელექტრონული ტენდერის ფარგლებში მოპასუხემ შემკვეთს მისაწოდებელი პროდუქტის (შარვალი, თხელი ქურთუკი, ქურთუკი,

პულოვერი, კეპი) ნიმუშები მიაწოდა. საქართველოს სახელმწიფო უსაფრთხოების სამსახურის 2016 წლის 9 იანვრის პატაკის თანახმად, მოპასუხის მიერ წარდგენილი ნიმუშები და სატენდერო წინადადება მოთხოვნილ სატენდერო პირობებს შეესაბამებოდა.

16. 2015 წლის 27 ნოემბერს საქართველოს სახელმწიფო უსაფრთხოების სამსახურის მიერ გამოცხადებულ ელექტრონულ ტენდერში გამარჯვებულად გამოცხადდა მოპასუხე. ტენდერის ფარგლებში, 2016 წლის 27 იანვარს მოსარჩელეს, როგორც შემსყიდველს, და მოპასუხეს, როგორც მიმწოდებელს, შორის დაიდო სახელმწიფო შესყიდვის შესახებ №44 ხელშეკრულება. ხელშეკრულების მე-2 მუხლის თანახმად, ხელშეკრულების საგანი იყო წინამდებარე ხელშეკრულების დანართი №1-ით განსაზღვრული სავსე უნიფორმის შესყიდვა.

17. ხელშეკრულების №1 დანართით განისაზღვრა საქონლის დასახელება, ტექნიკური მახასიათებლები, ბრენდი და მოდელი, მწარმოებელი ქვეყანა, განზომილება, რაოდენობა, ერთეულის ფასი, ჯამური ღირებულება, მიწოდების ვადა, მიწოდების ადგილი, საგარანტიო ვადა. ხელშეკრულების მე-3 მუხლის თანახმად, ხელშეკრულების ღირებულება 234 900 ლარს შეადგენდა. ხელშეკრულების მე-5 მუხლის თანახმად, მიწოდებული საქონლის ტექნიკური მახასიათებლები, ხელშეკრულების 2.2 პუნქტით განსაზღვრულ დანართი №1-ში მითითებული ხარისხის შესაბამისი უნდა ყოფილიყო.

18. ხელშეკრულების მე-6 მუხლის თანახმად, ხელშეკრულების პირობების შესრულების კონტროლი, ასევე, საქონლის ტექნიკური დათვალიერება, სახელმწიფო უსაფრთხოების სამსახურის ეკონომიკური დეპარტამენტის ლოჯისტიკის სამმართველოს მომარაგების სამსახურის მთავარ სპეციალისტს უნდა განეხორციელებინა. ხელშეკრულების 6.3 პუნქტით, შემსყიდველის სამსახურის წარმომადგენელს (წარმომადგენლები, მოწვეული ექსპერტი) ხარისხის კონტროლის შემოწმების უფლებამოსილება მიენიჭა. წუნდებული საქონლის აღმოჩენის შემთხვევაში, მიმწოდებელს, წერილობითი შეტყობინებიდან 5 (ხუთი) დღის განმავლობაში, წუნის გამოსწორების ვალდებულება დაეკისრა.

19. ხელშეკრულების თანახმად, იმ შემთხვევაში თუ წუნის გამოსწორება ობიექტური მიზეზით იქნებოდა შეუძლებელი და შემსყიდველის მიერ მიწოდებული საქონლის ღირებულების ანგარიშსწორება დროულად მოხდებოდა, მიმწოდებელს შემსყიდველისთვის გადახდილი ღირებულების უკან დაბრუნების ვალდებულება ეკისრებოდა. ხელშეკრულების მე-9 პუნქტის თანახმად, წინამდებარე ხელშეკრულების 2.2 პუნქტით გათვალისწინებული №1 დანართით განსაზღვრული საქონლის მიწოდების ვადების გადაცილების შემთხვევაში, ან 6.3. პუნქტით განსაზღვრული პირობების დარღვევისას, მიმწოდებელს პირგასამტეხლოს (ყოველ ვადაგადაცილებულ დღეზე მიუწოდებელი ან/და წუნდებული საქონლის ღირებულების 0.2%-ის ოდენობით) გადახდის ვალდებულება წარმოეშობოდა.

20. ამავე ხელშეკრულების 9.3. პუნქტით, მიმწოდებლის მხრიდან

ხელშეკრულებით ნაკისრი ვალდებულებების სრულად შეუსრულებლობის ან ნაკისრ ვალდებულებებზე უარის თქმის შემთხვევაში, მიმწოდებლისთვის ჯარიმის (ხელშეკრულების ღირებულების 5%-ის ოდენობით), დაკისრების შესახებ დებულება განმტკიცდა.

21. ხელშეკრულების №1 დანართით სატენდერო დოკუმენტაციის შესაბამისი მიწოდების ვადა განისაზღვრა, რომლის თანახმად, მიწოდება ხელშეკრულების გაფორმებიდან არაუგვიანეს 2016 წლის 25 თებერვალს უნდა განხორციელებულიყო.

22. 2016 წლის 25 თებერვლის №----- მიმართვით მოპასუხეს საქართველოს სახელმწიფო უსაფრთხოების სამსახურის ეკონომიკური დეპარტამენტისგან ეცნობა, რომ სახელმწიფო შესყიდვების შესახებ №44 ხელშეკრულების საფუძველზე, მიწოდებული თხელი ქურთუკის, შარვლის, კეპის დასამზადებელი ქსოვილი და აგრეთვე ქურთუკის ტექნიკური მახასიათებლები (ფერი) ხელშეკრულებით განსაზღვრულ ტექნიკურ მახასიათებლებს არ შეესაბამებოდა. ამავე მიმართვით, მოპასუხეს წუნდებული საქონლის შესაცვლელად 5-დღიანი ვადა მიეცა და ხელშეკრულებით გათვალისწინებული საჯარიმო სანქციების თაობაზე იქნა გაფრთხილებული. აღნიშნული წერილის პასუხად, მოპასუხემ მოსარჩელეს აცნობა, რომ მიწოდებული საქონელი ხელშეკრულებით განსაზღვრულ ტექნიკურ მახასიათებლებს სრულად შეესაბამებოდა და საქონლის შეცვლაზე უარი განუცხადა.

23. 2016 წლის 31 მარტის №----- მიმართვით მოპასუხეს საქართველოს სახელმწიფო უსაფრთხოების სამსახურის ეკონომიკური დეპარტამენტისგან 2016 წლის 27 იანვრის ხელშეკრულების 9.3. პუნქტის თანახმად, ვალდებულების სრულად შეუსრულებლობისათვის გათვალისწინებული ჯარიმის – 11745 ლარის დაკისრების თაობაზე ეცნობა.

24. მხარეთა შორის 2016 წლის 27 იანვარს დადებული სახელმწიფო შესყიდვის შესახებ ხელშეკრულება სს „ს-----ის“ მიერ 2016 წლის 26 იანვარს გაცემული საბანკო გარანტიით იქნა უზრუნველყოფილი. საბანკო გარანტიის ოდენობა შეადგენდა 11 745 ლარს.

25. 2016 წლის 31 მარტის წერილის საფუძველზე საქართველოს სახელმწიფო უსაფრთხოების სამსახურმა მიმართა სს „ს-----ს“ და 2016 წლის 26 იანვრის საბანკო გარანტიის – 11745 ლარის ანაზღაურება მოითხოვა. 2016 წლის 7 აპრილს სს „ს-----ის“ მიერ ბენეფიციარის მოთხოვნა დაკმაყოფილდა. თავის მხრივ, მოპასუხემ აღნიშნული თანხა ბანკს დაუბრუნა.

26. მოპასუხემ შემკვეთს ხელშეკრულებით შეთანხმებული საქონლის ნაწილი ვადის დარღვევით მიაწოდა, მიწოდება შემდეგნაირად განხორციელდა:
ა) თხელი ქურთუკი, შარვალი და კეპი (ღირებულება 54663 ლარი) 2016 წლის 24 მარტს – 28 დღის დაგვიანებით (მიწოდების ვადა 2016 წლის 25 თებერვალი);
ბ) თხელი ქურთუკი, შარვალი და კეპი (ღირებულება 40949,3 ლარი) 2016 წლის 29 მარტს – 33 დღის დაგვიანებით (მიწოდების ვადა 2016 წლის 25 თებერვალი);
გ) თხელი ქურთუკი, შარვალი და კეპი (ღირებულება 287,7 ლარი) 2016 წლის 30

მარტს – 34 დღის დაგვიანებით (მიწოდების ვადა 2016 წლის 25 თებერვალი).

27. სახელმწიფო შესყიდვების შესახებ №44 ხელშეკრულებიდან გამომდინარე, მოპასუხეს დაეკისრა საქონლის ნაწილის მიწოდების ვადის დარღვევის გამო, ხელშეკრულებით გათვალისწინებული პირგასამტეხლო – ყოველ ვადაგადაცილებულ დღეზე მიუწოდებელი საქონლის ღირებულების 0,2%, სულ – 5783,35 ლარი. საქართველოს სახელმწიფო უსაფრთხოების სამსახურს საქონლის მიწოდების ვადის დარღვევისათვის დაკისრებული პირგასამტეხლოს შესახებ მოპასუხისათვის არ უცნობებია.

28. სააპელაციო პალატამ დადგენილად მიიჩნია, რომ ხელშეკრულებების პირობების შეუსრულებლობისათვის გათვალისწინებული ჯარიმის – 11 745 ლარის დაკისრების ფაქტობრივ-სამართლებრივი წინაპირობები არ არსებობს.

29. სააპელაციო პალატამ დადგენილად მიიჩნია ფაქტობრივი გარემოება, რომ გასაჩივრებული გადაწყვეტილებით პირგასამტეხლოს ოდენობა 578,34 ლარამდე მართებულად შემცირდა.

კასატორის მოთხოვნა და საფუძვლები:

30. სააპელაციო სასამართლოს განჩინებაზე მოსარჩელემ შეიტანა საკასაციო საჩივარი, მოითხოვა მისი გაუქმება და ახალი გადაწყვეტილებით სარჩელის სრულად დაკმაყოფილება შემდეგი საფუძვლებით:

31. კასატორმა მიიჩნია, რომ მოპასუხემ დაარღვია სატენდერო პირობები და მხარეთა შორის არსებული შეთანხმება პულოვერის მიწოდების შესახებ, როდესაც მოსარჩელეს გადასცა ნივთობრივად ნაკლის მქონე პროდუქცია და აღნიშნული ნაკლი მისთვის მიცემულ 5 დღის ვადაში არ გამოასწორა. მოპასუხის მიერ თავდაპირველად წარმოდგენილი პულოვერის ნიმუში და საბოლოოდ მიწოდებული პროდუქტი განსხვავდებოდა ერთმანეთისაგან, რაც ექსპერტიზის ჩატარების შემდეგაც დადასტურდა. ამდენად, მოსარჩელემ ვერ მიიღო 1000 ცალი პულოვერი და ამდენივე ქურთუკი, რის გამოც გამოიყენა ხელშეკრულებით მისთვის მინიჭებული უფლებამოსილება და მოპასუხე 11 745 ლარით დააჯარიმა.

32. რაც შეეხება 1000 ცალი ქურთუკის, კეპისა და შარვლის ვადაგადაცილებით მიწოდების ფაქტს, კასატორმა მიიჩნია, რომ სააპელაციო პალატამ მოპასუხისათვის დაკისრებული პირგასამტეხლო – 5783,35 ლარის ოდენობით, არასამართლიან ოდენობად არასწორად შეაფასა. ხელშეკრულების მე-4 მუხლის პირველი პუნქტის „ა“ ქვეპუნქტის თანახმად, მოპასუხეს უნდა მიეწოდებინა №1 დანართით გათვალისწინებული საქონელი ამავე დანართში მითითებულ ვადაში, არაუგვიანეს 2016 წლის 25 თებერვლისა. აღნიშნულის მიუხედავად, მოპასუხემ თხელი ქურთუკი კეპი და შარვალი მოსარჩელეს ვადაგადაცილებით მიაწოდა ნაწილ-ნაწილ. სააპელაციო სასამართლომ არასწორად ჩათვალა, რომ ვადის გადაცილება მცირეხნიანია, საბოლოოდ ვალდებულება შესრულდა, შესაბამისად, პირგასამტეხლოს ოდენობა

არაგონივრულია. სასამართლომ არ გაითვალისწინა, რომ მოსარჩელე დაწესებულებაში მომუშავე პირების ტანსაცმელი ცვეთას განიცდის და საჭიროებს დროულ ჩანაცვლებას, რათა თანამშრომლებს საკუთარი მოვალეობების შესრულებაში ხელი არ შეეშალოს.

33. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2019 წლის 21 ნოემბრის განჩინებით საკასაციო საჩივარი მიღებულ იქნა წარმოებაში, სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 396-ე მუხლით და ამავე კოდექსის 391-ე მუხლის შესაბამისად, დასაშვებობის შესამოწმებლად, ამავე განჩინებით დადგინდა, რომ კასატორი სახელმწიფო ბაჟის გადახდისაგან გათავისუფლებულია. სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2020 წლის 31 იანვრის განჩინებით, საკასაციო საჩივარი ცნობილი იქნა დასაშვებად სსსკ-ის 391-ე მუხლის მეხუთე ნაწილის „ე“ ქვეპუნქტის საფუძველზე, კერძოდ, „საკასაციო საჩივარი ქონებრივ ან არაქონებრივ დავაზე დასაშვებია, თუ კასატორი დაასაბუთებს, რომ სააპელაციო სასამართლომ საქმე განიხილა მატერიალური ან/და საპროცესო სამართლის ნორმების მნიშვნელოვანი დარღვევით, რასაც შეეძლო არსებითად ემოქმედა საქმის განხილვის შედეგზე“. ამავე განჩინებით გადაწყდა, რომ სსსკ-ის 408-ე მუხლის მესამე ნაწილის შესაბამისად, საკასაციო საჩივარი განხილვა მოხდებოდა საქმის ზეპირი მოსმენის გარეშე.

ს ა მ ო ტ ი ვ ა ც ი ო ნ ა წ ი ლ ი:

34. საკასაციო პალატა პირველ რიგში აღნიშნავს, რომ სამოქალაქო საქმეებზე დასაბუთებული გადაწყვეტილების მიღებისა და ზოგადად, მართლმსაჯულების განხორციელების საფუძველს წარმოადგენს, იმ საკითხის სწორად განსაზღვრა, თუ რა სამართლებრივი საფუძვლიდან გამომდინარეობს მხარეთა შორის წარმოშობილი დავა. ამ მიზნით, საქმის განხილველმა სასამართლომ პირველყოვლისა, უნდა დაადგინოს მოთხოვნის მატერიალური საფუძველი [მოთხოვნის დამფუძნებელი ნორმა]. მხოლოდ ამის შემდეგ უნდა გამოარკვიოს მოძიებული ნორმის წინაპირობები, მისი აბსტრაქტული შემადგენლობა და შემოაწმოს განხორციელებულია თუ არა განსახილველ საქმეზე ყველა მათგანი. ამ ასპექტში, ფორმალურ-სამართლებრივი თვალსაზრისით, სასამართლო შეზღუდულია სარჩელის ფაქტობრივი გარემოებებით: იგი ამოწმებს რომელ კონკრეტულ ფაქტობრივ გარემოებებზე მიუთითებს მოსარჩელე, ქმნიან თუ არა ისინი დამფუძნებელი ნორმის უკლებლივ ყველა წანამძღვარს. ამის შემდეგ მოწმდება, მოპასუხის პოზიცია რამდენად აქარწყლებს წარმოშობილ წანამძღვრებს (პროცესუალური და მატერიალური თვალსაზრისით).

35. მოცემულ საქმეზე დადგენილია შემდეგი ფაქტობრივი გარემოებები, რომლებსაც სსსკ-ის 407-ე მუხლის მეორე ნაწილის თანახმად, საკასაციო სასამართლოსათვის სავალდებულო ძალა გააჩნიათ:

36. 2015 წელს 27 ნოემბერს საქართველოს სახელმწიფო უსაფრთხოების სამსახურმა ელექტრონული ვებგვერდის საშუალებით გამოაცხადა ელექტრონული ტენდერი. აღნიშნული სატენდერო წინადადებით შესყიდვის ობიექტს წარმოადგენდა 1 000 ცალი შარვალი, თხელი ქურთუკი, ქურთუკი, პულოვერი და კეპი. სატენდერო წინადადებით განისაზღვრა შესასყიდი ობიექტის, მათ შორის, ქურთუკისა და პულოვერის მახასიათებლები.

37. საქართველოს სახელმწიფო უსაფრთხოების სამსახურის მიერ გამოცხადებული ელექტრონული ტენდერის ფარგლებში მოპასუხემ შემკვეთს მისაწოდებელი პროდუქტის (შარვალი, თხელი ქურთუკი, ქურთუკი, პულოვერი, კეპი) ნიმუშები მიაწოდა. საქართველოს სახელმწიფო უსაფრთხოების სამსახურის 2016 წლის 9 იანვრის პატაკის თანახმად, მოპასუხის მიერ წარდგენილი ნიმუშები და სატენდერო წინადადება მოთხოვნილ სატენდერო პირობებს შეესაბამებოდა.

38. 2015 წლის 27 ნოემბერს საქართველოს სახელმწიფო უსაფრთხოების სამსახურის მიერ გამოცხადებულ ელექტრონულ ტენდერში გამარჯვებულად გამოცხადდა მოპასუხე. ტენდერის ფარგლებში, 2016 წლის 27 იანვარს მოსარჩელეს, როგორც შემსყიდველს, და მოპასუხეს, როგორც მიმწოდებელს, შორის დაიდო სახელმწიფო შესყიდვის შესახებ №44 ხელშეკრულება. ხელშეკრულების მე-2 მუხლის თანახმად, ხელშეკრულების საგანი იყო წინამდებარე ხელშეკრულების დანართი №1-ით განსაზღვრული სავალდებულო უნიფორმის შესყიდვა.

39. ხელშეკრულების №1 დანართით განისაზღვრა საქონლის დასახელება, ტექნიკური მახასიათებლები, ბრენდი და მოდელი, მწარმოებელი ქვეყანა, განზომილება, რაოდენობა, ერთეულის ფასი, ჯამური ღირებულება, მიწოდების ვადა, მიწოდების ადგილი, საგარანტიო ვადა. ხელშეკრულების მე-3 მუხლის თანახმად, ხელშეკრულების ღირებულება 234 900 ლარს შეადგენდა. ხელშეკრულების მე-5 მუხლის თანახმად, მიწოდებული საქონლის ტექნიკური მახასიათებლები, ხელშეკრულების 2.2 პუნქტით განსაზღვრულ დანართი №1-ში მითითებული ხარისხის შესაბამისი უნდა ყოფილიყო.

40. ხელშეკრულების მე-6 მუხლის თანახმად, ხელშეკრულების პირობების შესრულების კონტროლი, ასევე, საქონლის ტექნიკური დათვალიერება, სახელმწიფო უსაფრთხოების სამსახურის ეკონომიკური დეპარტამენტის ლოჯისტიკის სამმართველოს მომარაგების სამსახურის მთავარ სპეციალისტს უნდა განეხორციელებინა. ხელშეკრულების 6.3 პუნქტით, შემსყიდველის სამსახურის წარმომადგენელს (წარმომადგენლები, მოწვეული ექსპერტი) ხარისხის კონტროლის შემოწმების უფლებამოსილება მიენიჭა. წუნდებული საქონლის აღმოჩენის შემთხვევაში, მიმწოდებელს, წერილობითი შეტყობინებიდან 5 (ხუთი) დღის განმავლობაში, წუნის გამოსწორების ვალდებულება დაეკისრა.

41. ხელშეკრულების თანახმად, იმ შემთხვევაში თუ წუნის გამოსწორება ობიექტური მიზეზით იქნებოდა შეუძლებელი და შემსყიდველის მიერ მიწოდებული საქონლის ღირებულების ანგარიშსწორება დროულად მოხდებოდა, მიმწოდებელს შემსყიდველისთვის გადახდილი ღირებულების უკან დაბრუნების ვალდებულება ეკისრებოდა. ხელშეკრულების მე-9 პუნქტის თანახმად, წინამდებარე ხელშეკრულების 2.2 პუნქტით გათვალისწინებული №1 დანართით განსაზღვრული საქონლის მიწოდების ვადების გადაცილების შემთხვევაში, ან 6.3. პუნქტით განსაზღვრული პირობების დარღვევისას, მიმწოდებელს პირგასამტენლოს (ყოველ ვადაგადაცილებულ დღეზე მიუწოდებელი ან/და წუნდებული საქონლის ღირებულების 0.2%-ის ოდენობით) გადახდის ვალდებულება წარმოეშობოდა.

42. ამავე ხელშეკრულების 9.3. პუნქტით, მიმწოდებლის მხრიდან ხელშეკრულებით ნაკისრი ვალდებულებების სრულად შეუსრულებლობის ან ნაკისრ ვალდებულებებზე უარის თქმის შემთხვევაში, განისაზღვრა მიმწოდებლისთვის ჯარიმის (ხელშეკრულების ღირებულების 5%-ის ოდენობით), დაკისრება.

43. ხელშეკრულების №1 დანართით სატენდერო დოკუმენტაციის შესაბამისი მიწოდების ვადა განისაზღვრა, რომლის თანახმად, მიწოდება ხელშეკრულების გაფორმებიდან არაუგვიანეს 2016 წლის 25 თებერვალს უნდა განხორციელებულიყო.

44. 2016 წლის 25 თებერვლის №----- მიმართვით მოპასუხეს საქართველოს სახელმწიფო უსაფრთხოების სამსახურის ეკონომიკური დეპარტამენტისგან ეცნობა, რომ სახელმწიფო შესყიდვების შესახებ №44 ხელშეკრულების საფუძველზე, მიწოდებული თხელი ქურთუკის, შარვლის, კეპის დასამზადებელი ქსოვილი და აგრეთვე ქურთუკის ტექნიკური მახასიათებლები (ფერი) ხელშეკრულებით განსაზღვრულ ტექნიკურ მახასიათებლებს არ შეესაბამებოდა. ამავე მიმართვით, მოპასუხეს წუნდებული საქონლის შესაცვლელად 5-დღიანი ვადა მიეცა და ხელშეკრულებით გათვალისწინებული საჯარიმო სანქციების თაობაზე იქნა გაფრთხილებული. აღნიშნული წერილის პასუხად, მოპასუხემ მოსარჩელეს აცნობა, რომ მიწოდებული საქონელი ხელშეკრულებით განსაზღვრულ ტექნიკურ მახასიათებლებს სრულად შეესაბამებოდა და საქონლის შეცვლაზე უარი განუცხადა.

45. 2016 წლის 31 მარტის №----- მიმართვით მოპასუხეს საქართველოს სახელმწიფო უსაფრთხოების სამსახურის ეკონომიკური დეპარტამენტისგან 2016 წლის 27 იანვრის ხელშეკრულების 9.3. პუნქტის თანახმად, ვალდებულების სრულად შეუსრულებლობისათვის გათვალისწინებული ჯარიმის – 11745 ლარის დაკისრების თაობაზე ეცნობა.

46. მხარეთა შორის 2016 წლის 27 იანვარს დადებული სახელმწიფო შესყიდვის შესახებ ხელშეკრულება, სს „ს-----ის“ მიერ 2016 წლის 26 იანვარს გაცემული საბანკო გარანტიით იქნა უზრუნველყოფილი. საბანკო გარანტიის ოდენობა შეადგენდა 11 745 ლარს.

47. 2016 წლის 31 მარტის წერილის საფუძველზე საქართველოს სახელმწიფო უსაფრთხოების სამსახურმა მიმართა სს „ს-----ს“ და 2016 წლის 26 იანვრის საბანკო გარანტიის – 11745 ლარის ანაზღაურება მოითხოვა. 2016 წლის 7 აპრილს სს „ს-----ის“ მიერ ბენეფიციარის მოთხოვნა დაკმაყოფილდა. თავის მხრივ, მოპასუხემ აღნიშნული თანხა ბანკს დაუბრუნა.

48. მოპასუხემ შემკვეთს ხელშეკრულებით შეთანხმებული საქონლის ნაწილი ვადის დარღვევით მიაწოდა, მიწოდება შემდეგნაირად განხორციელდა: ა) თხელი ქურთუკი, შარვალი და კეპი (ღირებულება 54663 ლარი) 2016 წლის 24 მარტს – 28 დღის დაგვიანებით (მიწოდების ვადა 2016 წლის 25 თებერვალი); ბ) თხელი ქურთუკი, შარვალი და კეპი (ღირებულება 40949,3 ლარი) 2016 წლის 29 მარტს – 33 დღის დაგვიანებით (მიწოდების ვადა 2016 წლის 25 თებერვალი); გ) თხელი ქურთუკი, შარვალი და კეპი (ღირებულება 287,7 ლარი) 2016 წლის 30 მარტს – 34 დღის დაგვიანებით (მიწოდების ვადა 2016 წლის 25 თებერვალი).

49. სახელმწიფო შესყიდვების შესახებ №44 ხელშეკრულებიდან გამომდინარე, მოპასუხეს დაეკისრა საქონლის ნაწილის მიწოდების ვადის დარღვევის გამო, ხელშეკრულებით გათვალისწინებული პირგასამტეხლო – ყოველ ვადაგადაცილებულ დღეზე მიუწოდებელი საქონლის ღირებულების 0,2%, სულ – 5783,35 ლარი.

50. საკასაციო პალატა მიუთითებს, რომ სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 404-ე მუხლის პირველი ნაწილის დისპოზიციიდან გამომდინარე (საკასაციო სასამართლო ამოწმებს გადაწყვეტილებას საკასაციო საჩივრის ფარგლებში. საკასაციო სასამართლოს არ შეუძლია თავისი ინიციატივით შეამოწმოს საპროცესო დარღვევები, გარდა 396-ე მუხლის პირველი ნაწილის „ვ“ ქვეპუნქტში მითითებული ფაქტებისა), საკასაციო პალატის შეფასების საგანი იქნება კასატორის შედავებების საფუძველიანობა, კერძოდ, კასატორის მოსაზრებით, სააპელაციო სასამართლოს განჩინება ემყარება კანონდარღვევას, რადგან სააპელაციო სასამართლომ საქმე განიხილა მატერიალური ნორმების მნიშვნელოვანი დარღვევით.

51. საკასაციო პალატა აღნიშნავს, რომ სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 393-ე მუხლის თანახმად, საკასაციო საჩივარი შეიძლება ეფუძნებოდეს მხოლოდ იმას, რომ გადაწყვეტილება კანონის დარღვევითაა გამოტანილი. სამართლის ნორმები დარღვეულად ითვლება, თუ სასამართლომ: არ გამოიყენა კანონი, რომელიც უნდა გამოეყენებინა; გამოიყენა კანონი, რომელიც არ უნდა გამოეყენებინა; არასწორად განმარტა კანონი. საპროცესო სამართლის ნორმების დარღვევა მხოლოდ მაშინ შეიძლება, გახდეს გადაწყვეტილების გაუქმების საფუძველი, თუ ამ დარღვევის შედეგად საქმეზე არასწორი გადაწყვეტილება იქნა გამოტანილი.

52. ვიდრე დადგენილი გარემოებების სამართლის ნორმებთან სუბსუმირებას შეუდგებოდეს, საკასაციო პალატა მიზანშეწონილად მიიჩნევს, ყურადღება გაამახვილოს სამართალწარმოების ფუნდამენტურ პრინციპებზე: მოქმედი სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის მე-4 მუხლით რეგლამენტირებულია პროცესის შეჯიბრებითობის პრინციპის საფუძველზე

წარმართვა და დადგენილია, რომ მხარეებს აქვთ მტკიცებულებათა წარდგენის გზით საკუთარი პოზიციის დადასტურების შესაძლებლობა, გარდა ამისა, დემოკრატიულ საზოგადოებაში ფუნდამენტური მნიშვნელობა ენიჭება მხარეთა თანასწორობის დაცვას (სსსკ-ის მე-5 მუხლი), რაც იმას ნიშნავს, რომ საქმის განხილვის თითოეულ ეტაპზე სასამართლო ინარჩუნებს ნეიტრალიტეტს და მოსამართლეს მიუკერძოებლად, მხოლოდ მტკიცებულებათა ობიექტური შეფასების გზით უყალიბდება შინაგანი რწმენა დავის გადაწყვეტისათვის მნიშვნელობის მქონე ამა თუ იმ ფაქტის არსებობის თაობაზე. საქართველოს ორგანული კანონი „საერთო სასამართლოების შესახებ“ განსაზღვრავს საქართველოს უზენაესი სასამართლოს როლს საერთო სასამართლოების სიტემაში და ადგენს, რომ უზენაესი სასამართლო დადგენილი საპროცესო ფორმით ზედამხედველობს მართლმსაჯულების განხორციელებას საქართველოს საერთო სასამართლოებში. კანონის მითითებული დანაწესიდან გამომდინარეობს მათ შორის სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 407-ე მუხლის პირველი ნაწილის დებულება, რომელიც ადგენს უზენაესი სასამართლოს მხრიდან დავის ფაქტობრივი ნაწილის შეფასების ფარგლებს, კერძოდ, საკასაციო სასამართლო მსჯელობს საპროცესო წესების დაცვით მოპოვებული მტკიცებულებებისა და მხარეთა მიერ მიცემული ახსნა-განმარტებების შეფასების კანონიერებაზე იმგვარად, რომ თავად ვერც ახალ ფაქტებს დაადგენს და ვერც ახალ განმარტებებს მიიღებს მხარეებისგან.

53. საკასაციო საჩივარში მითითებული საკასაციო პრეტენზიების შესწავლის შედეგად, საკასაციო სასამართლო მივიდა დასკვნამდე, რომ კასატორი (მოსარჩელე) საკასაციო საჩივრით სადავოდ ხდის გასაჩივრებული გადაწყვეტილების კანონიერებას მატერიალურ სამართლებრივი ნორმების დარღვევის საფუძველით.

54. განსახილველი დავის ფარგლებში საკასაციო სასამართლოს მიერ შეფასების საგანს წარმოადგენს კასატორისათვის (მოსარჩელე) ხელშეკრულების დარღვევით მიყენებული ზიანის ანაზღაურებისა და პირგასამტეხლოს მოთხოვნის წინაპირობების არსებობა. ამ ტიპის სარჩელის წარმატებულობა, ბუნებრივია, უნდა შემოწმდეს მისი დამფუძნებელი ნორმის/ნორმების წინაპირობებთან მიმართებაში, რაც იმას ნიშნავს, რომ უპირველესად, სასამართლომ სწორად უნდა განსაზღვროს მოთხოვნის მარეგულირებელი სამართლებრივი საფუძველი - კანონის ნორმა, გამოარკვიოს სარჩელში მითითებული ფაქტების შესაბამისობა დამფუძნებელი ნორმის აბსტრაქტულ ელემენტებთან (ფორმალური გამართულობა), დადებითი პასუხის შემთხვევაში, სარჩელსა და შესაგებელში გამოთქმული პოზიციების ურთიერთშეჯერებით გამოარკვიოს სადავო და უდავო ფაქტობრივი გარემოებები (მტკიცების საგანი) და გაანაწილოს მხარეთა შორის მტკიცების საგანში შემავალი ფაქტების დადასტურების ტვირთი (მტკიცების ტვირთი).

55. საკასაციო სასამართლო განმარტავს, რომ სასამართლოს უპირველესი ამოცანაა, დაადგინოს, თუ რას ითხოვს მოსარჩელე მოპასუხისაგან და რის საფუძველზე, ანუ რომელ ფაქტობრივ გარემოებებზე ამყარებს თავის

მოთხოვნას. სასამართლომ მხარის მიერ მითითებული მოთხოვნის ფარგლებში უნდა მოძებნოს ის სამართლებრივი ნორმა (ნორმები), რომელიც იმ შედეგს ითვალისწინებს, რისი მიღწევაც მხარეს სურს. ამასთან, მოთხოვნის სამართლებრივ საფუძვლად განხილული ნორმა (ან ნორმები) შეიცავს იმ აღწერილობას (ფაქტობრივ შემადგენლობას), რომლის შემოწმებაც სასამართლოს ვალდებულებაა და რომელიც უნდა განხორციელდეს ლოგიკური მეთოდების გამოყენების გზით, ანუ სასამართლომ უნდა დაადგინოს, ნორმაში მოყვანილი აბსტრაქტული აღწერილობა, რამდენად შეესაბამება კონკრეტულ ცხოვრებისეულ სიტუაციას და გამოიტანოს შესაბამისი დასკვნები. ის მხარე, რომელსაც აქვს მოთხოვნა მეორე მხარისადმი, სულ მცირე, უნდა უთითებდეს იმ ფაქტობრივ შემადგენლობაზე, რომელსაც სამართლის ნორმა გვთავაზობს. აქედან გამომდინარე, შეგვიძლია, დავასკვნათ, რომ მოთხოვნის სამართლებრივი საფუძვლის რომელიმე ფაქტობრივი წანამძღვრის (სამართლებრივი წინაპირობის) არარსებობა გამორიცხავს მხარისათვის სასურველი სამართლებრივი შედეგის დადგომას.

56. საკასაციო პალატა აღნიშნავს, რომ საქმის განმხილველი სასამართლო შეზღუდულია მხოლოდ მხარის მიერ მითითებული ფაქტობრივი გარემოებებით, რაც შეეხება სამართლის ნორმების გამოყენებას, სასამართლო, საქმეზე დადგენილი ფაქტობრივი გარემოებების შეფასებით, ადგენს თუ რა სამართლებრივი ურთიერთობა არსებობს მხარეთა შორის და ამ ურთიერთობის მარეგულირებელი სამართლებრივი ნორმების საფუძველზე აკმაყოფილებს ან არ აკმაყოფილებს სარჩელს. მხარეთა შორის არსებული ურთიერთობის შეფასება შედის სასამართლოს კომპეტენციაში, თუმცა საქმეზე გადაწყვეტილება მიღებულ უნდა იქნეს შეჯიბრებითობის პრინციპის სრულად რეალიზაციის პირობებში.

57. საკასაციო პალატა განმარტავს, რომ მოთხოვნის საფუძველი სამოქალაქო სამართალში, ზოგადად არის სამართლის ის ნორმა, რომელიც დამოუკიდებლად ან სხვა მოთხოვნის საფუძვლებთან ერთობლიობაში აფუძნებს ამა თუ იმ მოთხოვნას ანუ სამოქალაქო სამართლებრივი ურთიერთობის მონაწილეთა კონკრეტულ უფლება-მოვალეობებს. (იხ. ჰ.ბოელინგი, ლ.ჭანტურია, სამოქალაქო საქმეებზე სასამართლო გადაწყვეტილებათა მიღების მეთოდის, მეორე გამოცემა, თბ., 2004, 38.) კერძოსამართლებრივი ურთიერთობის მომწესრიგებელი მატერიალურ-სამართლებრივი ნორმების დანიშნულებაა ურთიერთობაში მონაწილე სუბიექტების უფლებების განსაზღვრა და მათი განხორციელების უზრუნველყოფა. მოთხოვნა უფლების რეალიზაციის კანონით გათვალისწინებული შესაძლებლობაა. მოთხოვნა და მოთხოვნის საფუძველი სხვადასხვა ცნებებია და სასურველია მათი აღრევა თავიდან იქნეს აცილებული. ამ გამიჯვნას განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს იმის გათვალისწინებით, რომ მოთხოვნათა შორის არჩევანის უფლება, მოსარჩელის უფლებამოსილებაა, ხოლო მოსარჩელის მიერ წარდგენილი მოთხოვნის დამფუძნებელი მოთხოვნის სამართლებრივ საფუძველთა შორის ერთ-ერთის

მისადაგება სასამართლოს უფლებამოსილება და ვალდებულებაცაა (იხ. ჰ. ბოელინგი, ლ. ჭანტურია, სამოქალაქო საქმეებზე სასამართლო გადაწყვეტილებათა მიღების მეთოდოლოგია, მეორე გამოცემა, თბ., 2004, 42.).

58. საკასაციო პალატა მიუთითებს, რომ მოთხოვნა პირის ნებას დაქვემდებარებული და სხვა პირზე მიმართული უფლებაა, რომელიც მისი პროცესუალური განხორციელებისაგან მკვეთრად იმიჯნება. მოთხოვნა ძირითადად მატერიალურ-სამართლებრივი მნიშვნელობის მატარებელია. მოთხოვნა საპროცესო-სამართლებრივი გაგებით, ყოველთვის მიმართულია სასამართლო გადაწყვეტილების დადგომისაკენ. მოთხოვნის სამართლებრივი საფუძველი არის სამართლის ნორმა, რომლის სამართლებრივი შედეგით გათვალისწინებულია სამართლებრივ ურთიერთობაში მონაწილე პირის მიერ რაიმე მოქმედების განხორციელებისა თუ მოქმედების შესრულებისაგან თავის შეკავების ვალდებულება. თითოეული მოთხოვნის დამფუძნებელი სამართლის ნორმა განსაზღვრავს მოთხოვნის სამართლებრივ საფუძველს, თუმცა მისი განმარტება და ფაქტობრივ გარემოებებზე მისადაგება სასამართლოს უფლებამოსილებაა. მოთხოვნის საფუძველი ორი ნაწილისაგან შედგება: ა) ნორმის შემადგენლობა, რომელიც მოიცავს ცალკეულ წინაპირობას და ბ) სამართლებრივი შედეგი, რომელიც კანონის საფუძველზე დადგება იმ შემთხვევაში, თუ სახეზეა ნორმის შემადგენლობით განსაზღვრული ყველა წინაპირობა.

59. საკასაციო პალატა განმარტავს, რომ მოსარჩელის მოთხოვნის შინაარსის განმსაზღვრელია სარჩელში მითითებული ფაქტები და გარემოებები. სარჩელის ინდივიდუალიზაცია სარჩელის ელემენტების მეშვეობითაა შესაძლებელი. სსსკ-ის მე-3, მე-4, 83-ე და 178-ე მუხლების ანალიზით შესაძლებელია, დავასკვნათ, რომ სარჩელი შედგება ორი ელემენტისგან: სარჩელის საგნისა და სარჩელის საფუძვლისგან. სარჩელის საგანია მოსარჩელის მოთხოვნა მოპასუხისადმი (სსსკ-ის 178.1 მუხლის „ზ“ ქვეპუნქტი), ხოლო სარჩელის საფუძველი - კონკრეტული ფაქტები და გარემოებები, რომლებზედაც მოსარჩელე ამყარებს თავის მოთხოვნას (სსსკ-ის 178.1 მუხლის „ე“ ქვეპუნქტი). საქმის გარემოებათა ანალიზის საფუძველზე მოსარჩელის მოთხოვნის შინაარსის დადგენა და მოთხოვნის სამართლებრივი საფუძვლის მოძიება კი, სასამართლოს ვალდებულებაა. სადავო ურთიერთობის შეფასებისას, ზემდგომი ინსტანციის სასამართლო არაა შეზღუდული ქვემდგომი ინსტანციის სასამართლოს სამართლებრივი შეფასებებით, შესაბამისად, თუ ზემდგომი ინსტანციის სასამართლო გამოარკვევს, რომ ქვემდგომი სასამართლოს სამართლებრივი შეფასება არ გამომდინარეობს საქმის ფაქტობრივი გარემოებებიდან, იგი ვალდებულია, ეს გარემოებები თავად შეაფასოს სამართლებრივად სწორად და მიიღოს შესაბამისი გადაწყვეტილება.

60. ხელშეკრულებით ნაკისრი ვალდებულებების არაჯეროვნად შესრულების მოთხოვნასთან მიმართებით წრდგენილი შესაგებელით, მოპასუხემ მოთხოვნა არ ცნო იმ გარემოებებზე მითითებით, რომ მოთხოვნილი

თანხა - 11745 ლარი, მას უკვე გადახდილი აქვს საბანკო გარანტიის ხელშეკრულების საფუძველზე, შესაბამისად, დაუშვებელია, რომ მოპასუხეს ერთი და იმავე ვალდებულების დარღვევისათვის, თანხა ორჯერ დაეკისროს, რადგან ეს გამოიწვევს მოსარჩელის უსაფუძვლო გამდიდრებას. (იხ.ს.ფ.74).

61. საკასაციო პალატა განმარტავს, რომ სადავო ურთიერთობის სამართლებრივი შეფასება სასამართლოს ვალდებულებაა, მიუხედავად იმისა, ედავებიან თუ არა ამ შეფასებას მხარეები. ეს იმას ნიშნავს, რომ არც სააპელაციო და არც საკასაციო სასამართლო არაა შებოჭილი სააპელაციო თუ საკასაციო საჩივარში მითითებული კანონის დარღვევებით და ისინი ამოწმებენ გადაწყვეტილებას მატერიალურ-სამართლებრივი ნორმების სწორად გამოყენების თვალსაზრისით. თუ ასეთი შემოწმების შედეგად სასამართლო იმ დასკვნას გამოიტანს, რომ საჩივრის მოთხოვნა გადაწყვეტილების გაუქმების ან შეცვლის შესახებ უნდა დაკმაყოფილდეს, მაგრამ არა საჩივარში მითითებული, არამედ მატერიალურ-სამართლებრივი ნორმის (კანონის) სხვა დარღვევის გამო, სასამართლომ უნდა გამოიტანოს შესაბამისი გადაწყვეტილება. იმ შემთხვევაში კი, თუ არასწორი სამართლებრივი შეფასების შედეგად, ანუ კანონის (სსსკ-ის 393.2 მუხლის) დარღვევით მიღებული გადაწყვეტილების ძალაში დატოვება შესაძლებელია სხვაგვარი სამართლებრივი შეფასებით, სააპელაციო სასამართლოს შეუძლია, თავისი განჩინებით ძალაში დატოვოს გასაჩივრებული გადაწყვეტილება ან ამ გადაწყვეტილების შეცვლით მიიღოს ახალი გადაწყვეტილება (სსსკ-ის 386-ე მუხლი). ასეთივე შესაძლებლობითაა აღჭურვილი საკასაციო სასამართლოც, კერძოდ, მას შეუძლია, არ გააუქმოს გადაწყვეტილება და ძალაში დატოვოს იგი (სსსკ-ის 410-ე მუხლის „გ“ ქვეპუნქტი) ან ახალი გადაწყვეტილებით დაადგინოს სხვა სამართლებრივი შედეგი (სსსკ-ის 411-ე მუხლი).

62. საკასაციო პალატა აღნიშნავს, რომ მოთხოვნის სამართლებრივი საფუძვლის რომელიმე ფაქტობრივი წინამძღვრის (სამართლებრივი წინაპირობის) არარსებობა გამორიცხავს მხარისათვის სასურველი სამართლებრივი შედეგის დადგომას (შდრ., სუსგ №ას-1338-2018,25 იანვარი, 2019 წელი, პ-17; №ას-1470-2018, 15 თებერვალი, 2019წელი, პ-41). თავის მხრივ, მოთხოვნის საფუძვლის (საფუძვლების) ძიებისას, სასამართლოსათვის ამოსავალია ის კონკრეტული ფაქტები და გარემოებები, რომლებზედაც მოსარჩელე ამყარებს თავის მოთხოვნას. სწორედ მოსარჩელის მიერ მითითებული ფაქტები და გარემოებები განსაზღვრავენ სარჩელის მოთხოვნის შინაარსს. სასამართლომ, ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში, სარჩელში მითითებული ფაქტობრივი გარემოებების შეფასებით, უნდა გაარკვიოს, თუ საიდან გამომდინარეობს მოსარჩელის მოთხოვნის სამართლებრივი საფუძველი, კერძოდ, სახელშეკრულებო შეთანხმებებიდან, ზიანის მიყენებიდან (დელიქტი), უსაფუძვლო გამდიდრებიდან თუ კანონით გათვალისწინებული სხვა საფუძვლიდან.

63. განსახილველ შემთხვევაში, საკასაციო პალატა ყურადღებას ამახვილებს ამ განჩინების პპ.-2-8 აღნიშნულ კასატორის მიერ სარჩელში

მითითებულ თითოეულ ფაქტობრივ გარემოებაზე და მიაჩნია, რომ მოპასუხის მიმართ მოსარჩელის პირველი მოთხოვნის ფაქტობრივი შემადგენლობა (აღწერილობა) განაპირობებს მის სამართლებრივ მოწესრიგებას სსკ-ის 629-ე, 641-ე, 394 I-ე, 419-ე მუხლების საფუძველზე, ხოლო მეორე მოთხოვნა კი განაპირობებს მის სამართლებრივ მოწესრიგებას სსკ-ის 417-ე, 420-ე მუხლების საფუძველზე.

64. საკასაციო პალატა სრულად იზიარებს სააპელაციო სასამართლოს მოსაზრებას, რომ მხარეთა შორის გაფორმებული სახელმწიფო შესყიდვების შესახებ ხელშეკრულება იურიდიული ბუნებით საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 629-ე მუხლით გათვალისწინებულ ნარდობის ხელშეკრულებას წარმოადგენს. ნორმის პირველი ნაწილის თანახმად, ნარდობის ხელშეკრულებით მენარდე კისრულობს, შეასრულოს ხელშეკრულებით გათვალისწინებული სამუშაო, ხოლო შემკვეთი ვალდებულია, გადაუხადოს მენარდეს შეთანხმებული საზღაური. უდავოა ის გარემოება, რომ მხარეები ხელშეკრულებით ანაზღაურების ოდენობასა (სსკ-ის 630-ე მუხლი) და წესზე (სსკ-ის 648-ე მუხლი) შეთანხმდნენ, რომლის ფარგლებშიც განსაზღვრეს, რომ შემსყიდველი უფლებამოსილი იყო, მიმწოდებლის მხრიდან ხელშეკრულებით ნაკისრი ვალდებულებების სრულად შეუსრულებლობის ან ნაკისრ ვალდებულებებზე უარის თქმის შემთხვევაში, მიმწოდებლისთვის ხელშეკრულების ღირებულების 5%-ის ოდენობით ჯარიმა დაეკისრებინა.

65. საქმეში წარმოდგენილი მტკიცებულებებით დასტურდება, რომ მენარდემ ხელშეკრულების ფარგლებში დამზადებული პულოვერის ნიმუში შემკვეთს წარუდგინა, მისი ვიზუალური დათვალიერება სახელმწიფო უსაფრთხოების სამსახურის ეკონომიკური დეპარტამენტის მატერიალურ-ტექნიკური უზრუნველყოფის მთავარი სამმართველოს მიერ განხორციელდა, რომელმაც №---- დასკვნით აღნიშნა, რომ წარმოდგენილი ნიმუში ვიზუალურად სატენდერო პირობებთან შესაბამისობაში იყო. ხელშეკრულების დადების შემდეგ მოპასუხის მიერ, ელექტრონული ტენდერის ფარგლებში წარდგენილ იქნა პულოვერი, რის შემდგომაც საქართველოს სახელმწიფო უსაფრთხოების სამსახურმა ლევან სამხარაულის სახელობის სასამართლო ექსპერტიზის ეროვნულ ბიუროს მიმართა, რათა სასაქონლო ექსპერტიზის საფუძველზე, თავდაპირველ და ბოლოს წარმოდგენილ ნიმუშებსა და სატენდერო დოკუმენტაციით მოთხოვნილ პირობებს შორის შესაბამისობა დადგენილიყო. ექსპერტიზის დასკვნით დადგინდა, რომ პულოვერების ნიმუშები ერთმანეთისაგან მნიშვნელოვნად იყო განსხვავებული.

66. საკასაციო პალატა აღნიშნავს, რომ ნარდობის ურთიერთობაში ფაქტობრივად მისაღწევი შედეგია ნივთობრივად და უფლებრივად უნაკლო ნაკეთობის წარდგენა შემკვეთისათვის. მოცემულ შემთხვევაში, მენარდეს უნაკლო შესრულების წარდგენის ვალდებულება ეკისრებოდა. სსკ-ის 641-ე მუხლი კი ადგენს, თუ რა მიიჩნევა ნივთობრივად უნაკლო ნაკეთობად/შესრულებად. მხარეთა შორის გაფორმებული ხელშეკრულების მე-6 ნაწილის პირველი პუნქტის თანახმად, მიწოდებული საქონლის ტექნიკური

მანასიათებლები ამავე ხელშეკრულების №1 დანართში ჩამოთვლილ მაჩვენებლებთან და ხარისხთან შესაბამისი უნდა ყოფილიყო. მართალია, №1 დანართში მხოლოდ მისაწოდებელი საქონლის რაოდენობის შესახებ დათქმა გაკეთდა, თუმცა სასამართლო დაეთანხმა მითითებას, რომ ხარისხზე შეთანხმებას მენარდის მიერ საქონლის ნიმუშების გაგზავნა და ამ ნიმუშის მენარდის მიერ მოწონება უთანაბრდება. როგორც, წარმოდგენილი მტკიცებულებებიდან ირკვევა, ექსპერტიზის ჩატარება, სწორედ, მენარდის მიერ თავდაპირველად გაგზავნილ ნიმუშებისა და საბოლოოდ წარდგენილ საქონელზე მოხდა.

67. ექსპერტიზის მიზანს შესადარებელ პროდუქტებს შორის ხარისხის იდენტიფიკაციის დადგენა წარმოადგენდა, რაზეც ექსპერტიზამ უარყოფითი დასკვნა დადო. აღნიშნულიდან გამომდინარე, საკასაციო პალატა იზიარებს სააპელაციო პალატის მოსაზრებას, რომ მენარდის მხრიდან ხელშეკრულების პირობების არაჯეროვან შესრულებას ადგილი ჰქონდა, რაც ჯარიმის დაკისრების საფუძველი შეიძლებოდა გამხდარიყო.

68. რადგან მხარეთა შორის დადებული ხელშეკრულება უზრუნველყოფილი იყო საბანკო გარანტიით, ამიტომაც საკასაციო პალატა მიზანშეწონილად მიიჩნევს, იმსჯელოს ზოგადად საბანკო გარანტიის სამართლებრივ ბუნებაზე და აღნიშნავს, რომ კანონმდებლობა საბანკო გარანტიას განიხილავს, როგორც მოთხოვნის უზრუნველყოფის ერთ-ერთ საშუალებას, რომელიც სხვა უზრუნველყოფის საშუალებებისაგან განსხვავდება თავისი დამოუკიდებლობით – არააქცესორულობით, რაც გულისხმობს იმას, რომ ძირითადი ვალდებულება – ხელშეკრულება, რომლის უზრუნველსაყოფადაც საბანკო გარანტია გაიცა, გავლენას ვერ ახდენს ამ უკანასკნელზე. საბანკო გარანტია შესასრულებელია გაცემული პირობების ფარგლებში ბენეფიციარის მოთხოვნისთანავე, მიუხედავად იმისა, არსებობს თუ არა ძირითადი ვალდებულებიდან გამომდინარე შესაგებელი. საბანკო გარანტიის დამოუკიდებლობას ძირითადი, უზრუნველყოფილი ვალდებულებისაგან (პრინციპალსა და ბენეფიციარს შორის არსებული ვალდებულება), განაპირობებს მისი არააქცესორული ბუნება. თავად საბანკო გარანტია წარმოადგენს დამოუკიდებელ ვალდებულებას [სსკ-ის ის 881-ე მუხლი]. პრინციპალის ძირითადი ვალდებულების გაბათილება, შეწყვეტა ან სამართლებრივი ვითარების სხვაგვარი შეცვლა, თავისთავად არ გამოიწვევს საბანკო გარანტიის მოქმედების შეწყვეტას. ამიტომაც, საბანკო გარანტიაში მკაფიოდ უნდა აისახოს მისი დაკმაყოფილების წინაპირობები.(იხ., სუსგ Nას-749-709-2015 , 25 სექტემბერი, 2015 წელი).

69. საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 879-ე მუხლის მიხედვით საბანკო გარანტია ფულადი ვალდებულებაა, რომელიც ბენეფიციარს შესაძლებლობას ანიჭებს, მოვალის (პრინციპალის) მიერ ხელშეკრულებით გათვალისწინებული ვალდებულების დარღვევის შემთხვევაში, მიმართოს გარანტს წერილობით, მოითხოვოს გადახდა და მიიღოს მოთხოვნილი თანხა. მას ამისათვის არ სჭირდება წინასწარ მიმართვა რომელიმე იურისდიქციის

ორგანოსთვის, თავისი მოთხოვნის დასაკმაყოფილებლად. ასეთი მიდგომა ბენეფიციარის უფლების დასაცავად, გამოწვეულია საქონლის/მომსახურების სწრაფად მხარდი ბრუნვით როგორც ქვეყნის შიდა, ასევე საერთაშორისო ბაზარზე, როცა ყველა მხარე დაინტერესებულია ხელშეკრულებების სწრაფად შესრულებაში და მისი შეუსრულებლობის/არაჯეროვანი შესრულების გარემოება დადგება.

70. საბანკო გარანტიის მთავარი განმასხვავებელი თავისებურება სხვა უზრუნველყოფის საშუალებებისაგან ის არის, რომ იგი არ არის დამოკიდებული ხელშეკრულებაზე, რომლის უზრუნველსაყოფადაც გაიცა გარანტია. საბანკო გარანტია არააქცესორული ვალდებულებაა. იგი ბენეფიციარის კუთვნილი მოთხოვნის დაკმაყოფილებას იმ შემთხვევაშიც უზრუნველყოფს, როცა საბანკო გარანტიით უზრუნველყოფილი ძირითადი ვალდებულებიდან გამომდინარე ბენეფიციარის მოთხოვნა არ წარმოშობილა, მთლიანად ან ნაწილობრივ შესრულდა, შეწყდა ან ბათილია. (საკასაციო პალატა აღნიშნავს, რომ საბანკო გარანტიის თავისებურებებთან დაკავშირებით ყურადსაღებია გერმანიის საკანონმდებლო და პრაქტიკული მიდგომები, საქართველოსათვის, როგორც რომანულ-გერმანული სამართლებრივი სისტემის ქვეყნისათვის, შესაბამისად, **დამატებით ამ საკითხზე იხილეთ:** MüKo HGB/ Welter, Zahlungsverkehr, Rn.3; Sorgel/Heuser Vorb. zu §765-778 BGB, Rn.64; MüKo BGB, Habersack Vorb. zu §765-778 BGB, Rn.20; BGH WM 1999, 73; Graf von Westphalen/Jud/Westphalen, Die Bankgarantie im internationalen Handelsverkehr, S.166; Staudinger/ Horn Vorb. zu zu §765-778 BGB, Rn.320; Goode, Guide to the ICC Uniform Rules for Demand Guarantees, S.55).

71. საბანკო გარანტიიდან გამომდინარე, გარანტის ვალდებულება ბენეფიციარის წინაშე გარანტის მხრიდან შესასრულებელია იმ მომენტიდან, როდესაც ბენეფიციარი გარანტს წარუდგენს მოთხოვნას ფულადი თანხის გადახდის შესახებ. მხარეები საბანკო გარანტიაში ჩვეულებრივ თვითონ განსაზღვრავენ იმ წინაპირობებს, რომელთა არსებობის შემთხვევაშიც ბენეფიციარი უფლებამოსილია მოითხოვოს გადახდა. მოთხოვნის წარდგენის ფორმალური წინაპირობების დაცვას განსაკუთრებული ყურადღება „პირველივე მოთხოვნისთანავე გადახდის გარანტიის“ დროს ექცევა, ვინაიდან ამ შემთხვევაში, ბენეფიციარს ფაქტობრივად შეუზღუდავი უფლებამოსილება გააჩნია, რისი კომპენსირებაც სწორედ ამ ფორმალურ პროცედურაზე აქცენტის გადატანით ხდება.

72. სამოქალაქო კოდექსის 885.1 მუხლის თანახმად, საბანკო გარანტიიდან გამომდინარე, ბენეფიციარის მოთხოვნა გარანტს წერილობითი ფორმით უნდა წარედგინოს. საბანკო გარანტიის ჯეროვანი მოთხოვნისათვის აუცილებელი წინაპირობაა იმის დადგენაც, რომ, საბანკო გარანტიიდან გამომდინარე, მოთხოვნის წარდგენა უფლებამოსილი პირის მიერ ხდება. სწორედ ამას ემსახურება წერილობითი ფორმა. იგი მიზანდ ისახავს ბანკის დარწმუნებას, რომ მოთხოვნის წარმდგენი ნამდვილად ბენეფიციარია. ბენეფიციარის მოთხოვნას თან უნდა დაერთოს გარანტიაში მითითებული დოკუმენტები. როგორც წესი, გარანტს ეს დოკუმენტები ორიგინალში უნდა წარედგინოს.

ასლების წარდგენა არ არის საკმარისი. გარდა ამისა, მოთხოვნაში ან მის დანართში ბენეფიციარმა უნდა მიუთითოს პრინციპალის მიერ ძირითადი ვალდებულების დარღვევის ფაქტი და ასევე ის, თუ რაში გამოიხატა ეს დარღვევა. იმის მტკიცება, ნამდვილად წარმოეშვა თუ არა ბენეფიციარს საბანკო გარანტიით უზრუნველყოფილი ვალდებულებიდან მოთხოვნა პრინციპალის მიმართ, ბენეფიციარს არ ეკისრება.

73. როგორც წესი, საბანკო გარანტიის მოქმედების ვადის განსაზღვრა კონკრეტული თარიღის მითითებით ხდება. ვადის მიზანია ბენეფიციარის მოთხოვნის განხორციელების დროში შეზღუდვა. ბენეფიციარს გარანტიისათვის მოთხოვნის წარდგენა მხოლოდ მაშინ ჩაეთვლება დროულად, თუკი გარანტს მოთხოვნა თანდართული დოკუმენტებით გარანტიაში მითითებული ვადის გასვლამდე წარედგინება (სსკ-ის 885.III მუხლი). ვადის გაშვების რისკი ბენეფიციარს ეკისრება. თუკი მოთხოვნა დროულად იქნა წარდგენილი, მაგრამ უარი ეთქვა დაკმაყოფილებაზე, ბენეფიციარი უფლებამოსილია გარანტიის მოქმედების ვადის გასვლამდე ჯეროვანი წესით ხელახლა წარადგინოს მოთხოვნა და მოითხოვოს დაკმაყოფილება.

74. ბენეფიციარის მოთხოვნა არ გულისხმობს იმას, რომ გარანტმა ყველა შემთხვევაში, უპირობოდ უნდა დააკმაყოფილოს მისი მოთხოვნა. ბენეფიციარის მოთხოვნის მიღებისთანავე, გარანტი ვალდებულია, უპირველეს ყოვლისა, აღნიშნულის შესახებ დაუყოვნებლივ აცნობოს პრინციპალს და გადასცეს მას მოთხოვნის ასლი მასთან დაკავშირებული ყველა დოკუმენტითურთ. დაუყოვნებელ შეტყობინებაში იგულისხმება შეტყობინება „ბრალეული გაჭიანურების გარეშე“ და იგი, როგორც წესი, მომდევნო საბანკო სამუშაო დღეა. ამ რეგულირებას ის გარემოება უდევს საფუძვლად, რომ საბანკო გარანტია სხვისი, კერძოდ, პრინციპალის ვალდებულების უზრუნველყოფის მიზნით გაიცემა. გარანტი პრინციპალის ვალდებულებას ასრულებს ბენეფიციარის მიმართ და შემდეგ ამ უკანსკნელის მიმართ რეგრესული წესით ითხოვს იმ თანხის გადახდას, რომელიც მან გადაუხადა ბენეფიციარს.

75. სსკ-ის 887.I მუხლის თანხმად, გარანტი უფლებამოსილია (და ვალდებულიც) შეამოწმოს, თუ რამდენად შეესაბამება ბენეფიციარის მოთხოვნა გარანტიის პირობებს. ბენეფიციარის მოთხოვნისა და მასზე თანდართული დოკუმენტების შესაბამისობის შემოწმება გარანტიის პირობებთან მოიცავს იმასაც, თუ რამდენად დაიცვა ბენეფიციარმა მოთხოვნის წარდგენისას სსკ-ის 885-ე მუხლით დადგენილი მოთხოვნები. თუ შემოწმების შედეგად გარანტი დაასკვნის, რომ ბენეფიციარის მოთხოვნა ან მასზე თანდართული დოკუმენტები არ შეესაბამება გარანტიის პირობებს ან ისინი გარანტს წარედგინა გარანტიით განსაზღვრული ვადის დამთავრების შემდეგ, იგი უარს ეტყვის ბენეფიციარს მოთხოვნის დაკმაყოფილებაზე. გარანტს უფლება არა აქვს სხვა საფუძვლით განაცხადოს უარი ბენეფიციარის მოთხოვნის დაკმაყოფილებაზე. გარანტმა უარის შესახებ დაუყოვნებლივ უნდა აცნობოს ბენეფიციარს. გარანტის უარი არ ნიშნავს, რომ გარანტის

ვალდებულება წყდება. ბენეფიციარს შესაძლებლობა უნდა ჰქონდეს საბანკო გრანტის მოქმედების დარჩენილი დროის განმავლობაში ხელმეორედ წარადგინოს მოთხოვნა გრანტის მიმართ და მოსთხოვოს მას საბანკო გრანტიდან გამომდინარე ვალდებულების შესრულება.

76. თუკი ბენეფიციარის მოთხოვნის დაკმაყოფილებამდე გრანტისთვის ცნობილი გახდა, რომ პრინციპალმა განახორციელა ბენეფიციარის დაკმაყოფილება, ე.ი. ძირითადი ვალდებულება შესრულდა, შეწყდა რაიმე სხვა საფუძვლით, ან ბათილია სსკ-ის 887.11 მუხლის შესაბამისად, მან დაუყოვნებლივ უნდა აცნობოს ამის შესახებ ბენეფიციარსა და პრინციპალს. მხოლოდ ამგვარი შეტყობინება არ წარმოადგენს ვალდებულებისგან გრანტის გათავისუფლების საფუძველს. თუ ბენეფიციარის მოთხოვნა განმეორდა, მაშინ საბანკო გრანტის არააქცესორული ბუნებიდან გამომდინარე, გრანტი ვალდებულია დააკმაყოფილოს ბენეფიციარის მოთხოვნა. გრანტის შეტყობინება უზრუნველყოფს იმას რომ, გრანტი არ ჩაითვლება ვადის გადამცილებლად ბენეფიციარის წინაშე, ვიდრე იგი ბენეფიციარისგან არ მიიღებს ხელმეორე მოთხოვნას და მისი განხილვის გონივრული ვადა არ ამოიწურება. გრანტს რეგრესული ანაზღაურების უფლება არ წარმოეშობა მაშინ, თუკი საბანკო გრანტიდან გამომდინარე თანხის ანაზღაურება გრანტის პირობების საწინააღმდეგოდ განახორციელა.

77. საკასაციო პალატა განმარტავს, რომ შესრულების გრანტის (საბანკო გრანტის ერთ-ერთი სახე) მთავარ მიზანს შეუსრულებლობით ან არაჯეროვანი შესრულებით გამოწვეული ზიანის კომპენსირება წარმოადგენს. მსგავსი გრანტია დამკვეთის მხრიდან საკონტრაქტო ფასის შესაბამისი სრული მომსახურების მიღებას და იმ დანაკარგის კომპენსაციას ემსახურება, რაც შეიძლება კონტრაქტის არასათანადო შესრულებით წარმოიშვას, ასევე, ფარავს იმ რისკს, რაც მიწოდებულ პროდუქტში დეფექტების აღმოჩენასთან არის დაკავშირებული. ამდენად, შესრულების საბანკო გრანტია არასათანადო შესრულებით გამოწვეული ზიანის ანაზღაურების მაკომპენსირებელ საშუალებას წარმოადგენს და მისი ჯარიმის-სანქციის ფორმით გამოყენება საბანკო გრანტის მიზანთან წინააღმდეგობაში მოდის.

78. საკასაციო პალატა მიზანშეწონილად მიიჩნევს იმსჯელოს სახელშეკრულებო ვალდებულების დარღვევის შედეგად მიყენებული ზიანის სამართლებრივ ბუნებაზეც.

79. საკასაციო პალატა განმარტავს, რომ სახელშეკრულებო ვალდებულებების ფარგლებში ერთმანეთისაგან უნდა განვასხვავოთ პირველადი და მეორადი/დამატებითი მოთხოვნები. პირველადია მოთხოვნები, რომლებიც უშუალოდ გამომდინარეობს ხელშეკრულებიდან; მეორადი/დამატებითი კი ის მოთხოვნებია, რომლებიც წარმოიშობა, როდესაც პირველადი მოთხოვნების შესრულებისას ჩნდება პრობლემა (შდრ. მ.თოდუა /პ. ვილემსი, ვალდებულებითი სამართალი, თბ., 2006, 38.). პრობლემა შესაძლოა იყოს ვალდებულების შეუსრულებლობაში, არაჯეროვნად შესრულებაში ან ხელშეკრულებიდან გამომდინარე სხვა ვალდებულების დარღვევაში.

80. საკასაციო პალატა აღნიშნავს, რომ ვალდებულების შესრულების ლეგიტიმური სახელშეკრულებო ინტერესი, სამართლებრივი დაცვის თვალსაზრისით განსაკუთრებული სიკეთეა ნებისმიერ სამართლებრივ სისტემაში. სახელშეკრულებო ვალდებულების შეუსრულებლობის ან არაჯეროვანი შესრულების შემთხვევაში, პასუხისმგებლობის ყველაზე გავრცელებული სახეა ზიანის ანაზღაურების ვალდებულება ანუ პასუხისმგებლობა გამოიხატება დამრღვევი მხარის ვალდებულებაში, ანაზღაუროს მიყენებული ზიანი ნატურით ან ფულადი სახით. ზიანის ანაზღაურება მიეკუთვნება მეორად/დამატებით მოთხოვნებს და იწვევს ქონებრივი ან არაქონებრივი ხასიათის უარყოფითი შედეგების დადგომას. (შდრ. ჰ. ბიოლინგი, / პ. ლუტრინგჰაუსი, საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის ცალკეული მოთხოვნების სისტემური ანალიზი, თბ., 2009, 33.). ზიანის ანაზღაურება მოთხოვნა წარმოიშობა, მაშინ, როდესაც პირველადი მოთხოვნის შესრულებისას ჩნდება პრობლემა. პრობლემა შეიძლება მდგომარეობდეს ვალდებულების შეუსრულებლობაში, არაჯეროვნად შესრულებაში ან ხელშეკრულებიდან გამომდინარე სხვა ვალდებულების დარღვევაში. ამის ერთ-ერთი თვალსაჩინო მაგალითია ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნა ვალდებულების დარღვევისას.

81. საკასაციო პალატა განმარტავს, რომ ვალდებულების დარღვევა სამოქალაქო-სამართლებრივი პასუხისმგებლობის დადგომის საფუძველია, რომელიც იურიდიული პასუხისმგებლობის სახეა. იურიდიული პასუხისმგებლობა გამოიხატება სამართალდამრღვევისათვის განსაზღვრული უარყოფითი შედეგების დადგომით, კერძოდ – ქონებრივი ან პირადი უფლებების შეზღუდვით, რომლებიც ითვალისწინებენ ვალდებულების დამრღვევი პირისათვის იმის ზემოთ დამატებითი მოქმედების შესრულების დაკისრებას, რაც მას ვალდებულებით ევალებოდა. სამოქალაქო-სამართლებრივი პასუხისმგებლობის ფორმათაგან ზიანის ანაზღაურებას აქვს უნივერსალური მნიშვნელობა და გამოიყენება სამოქალაქო უფლებათა დარღვევის ყველა შემთხვევაში, მაშინ როცა სხვა ფორმების გამოყენებაზე პირდაპირ უთითებს კანონი ან ხელშეკრულება კონკრეტული სამართალდარღვევისას. სამოქალაქო-სამართლებრივი პასუხისმგებლობა, პასუხისმგებლობა ერთი კონტრაქტისა მეორეს წინაშე, სამართალდამრღვევისა – დაზარალებულის წინაშე, დაკავშირებულია არა პიროვნული თავისუფლების ბოჭვასთან, როგორც ისტორიულ წარსულში, არამედ მოვალის მხოლოდ ქონების შემცირებასთან.

82. ქონებრივი პასუხისმგებლობის მოვალეზე დასაკირებლად საჭიროა, რომ სახეზე იყოს სუბიექტურ და ობიექტურ გარემოებათა ერთობლიობა, კერძოდ: სამართალდარღვევის შედეგად მიყენებული ზიანი; დამრღვევის მართლსაწინააღმდეგო ქმედება; მიზეზობრივი კავშირი მართლსაწინააღმდეგო ქმედებასა და დამდგარ შედეგს შორის; სამართალდამრღვევის ბრალი.

83. საკასაციო პალატა მიუთითებს, რომ ზიანი წარმოადგენს სამართალდარღვევის შემადგენლობის აუცილებელ ელემენტს. თუ არაა ზიანი,

არც ქონებრივი პასუხისმგებლობის საკითხი შეიძლება დადგეს. ზიანი სწორედ რომ მართლსაწინააღმდეგო მოქმედების შედეგია. იგი წარმოადგენს სამართლებრივი სიკეთის ხელყოფის შედეგს. სამოქალაქო სამართალში ზიანის ცნებაში მოიაზრება ქონებაზე ან სამართლებრივად დაცულ სხვა სიკეთეზე გარკვეული ზემოქმედებით გამოწვეული უარყოფითი შედეგი. ზიანი პირის ნების გარეშე მისი ქონებრივი და არაქონებრივი ინტერესების ხელყოფაა, რისი ანაზღაურებაც აღიარებულია ბრუნვის წეს-ჩვეულებებით და შეზღუდული არ არის კანონმდებლობით. ზიანში იგულისხმება არა მხოლოდ დაზარალებულის ქონებრივი აქტივების შემცირება, არამედ პასივების გაზრდაც. „იმ პირმა, რომელიც ვალდებულია აანაზღაუროს ზიანი, უნდა აღადგინოს ის მდგომარეობა, რომელიც იარსებებდა, რომ არ დამდგარიყო ანაზღაურების მავალდებულებელი გარემოება“ (შდრ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს რეკომენდაციები სამოქალაქო სამართლის სასამართლო პრაქტიკის პრობლემატურ საკითხებზე, 2007, გვ.35.).

84. საკასაციო პალატა განმარტავს, რომ კონტინენტური ევროპის კერძო სამართლის მიხედვით, ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნა განიხილება ვალდებულების ნატურით შესრულების მოთხოვნასთან მიმართებით, როგორც დამატებითი ხასიათის და გამოიყენება მხოლოდ მაშინ, თუკი ვალდებულების ნატურით შესრულება შეუძლებელია ანდა კრედიტორმა დაკარგა ინტერესი ასეთი შესრულების მიმართ. საერთო სამართალი კი ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის უფლებას განიხილავს, როგორც კრედიტორის უფლებების დაცვის ძირითად საშუალებას და მას ყოველთვის შეუძლია მოითხოვოს ფულადი კომპენსაცია ვალდებულების შეუსრულებლობის (დარღვევის) შემთხვევაში. ზიანის ანაზღაურების საკითხთან მიმართებით, როგორც კონტინენტური ევროპის, ისე საერთო სამართლის სისტემის ქვეყნები ადგენენ საერთო ზოგად პრინციპებს: ვალდებულების დარღვევის შემთხვევაში ფულადი ანაზღაურების მიზანია დაზარალებული მხარის ქონებრივი დანაკარგების კომპენსაცია. კრედიტორი არ უნდა დაზარალდეს მატერიალურად, მოვალის მიერ ვალდებულების დარღვევის შემთხვევაში. მოვალის მხრიდან ზიანის ანაზღაურებამ უნა გამოიწვიოს კრედიტორის აღდგენა იმ მდგომარეობაში, რომელშიც იგი იქნებოდა, თუკი მოვალე ვალდებულებას ჯეროვნად შეასრულებდა. დოქტრინაში ასეთ მიდგომას უწოდებენ დადებით სახელშეკრულებო ინტერესების დაცვას, განსხვავებით უარყოფითი სახელშეკრულებო ინტერესების დაცვისაგან, რომლის მიზანსაც წარმოადგენს კრედიტორის იმ მატერიალური მდგომარეობის უზრუნველყოფა, რომელშიც იგი იქნებოდა, თუკი ხელშეკრულება საერთოდ არ დაიდებოდა და რომლის დაცვაც, როგორც წესი, ხდება იმ შემთხვევაში, როდესაც ხელშეკრულება ბათილად იქნება აღიარებული.

85. ზიანი წარმოადგენს პირის ქონებრივი და არაქონებრივი ინტერესების მისი ნების გარეშე ხელყოფას, რისი ანაზღაურებაც აღიარებულია ბრუნვის წეს-ჩვეულებებით და შეზღუდული არ არის კანონმდებლობით. როგორც საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი, ასევე განვითარებული ქვეყნების

კანონმდებლობა, ერთმანეთისაგან განასხვავებს ქონებრივ და არაქონებრივ ზიანს. ქონებრივი ზიანი ქონებრივი სიკეთის ხელყოფით შემოიფარგლება. სსკ-ის 408-ე მუხლის თანახმად, „პირმა, რომელიც ვალდებულია ანაზღაუროს ზიანი, უნდა აღადგინოს ის მდგომარეობა, რომელიც იარსებებდა, რომ არ დამდგარიყო ანაზღაურების მავალდებულებელი გარემოება.

86. საკასაციო პალატა მიუთითებს, რომ ზიანის ოდენობის განსაზღვრისას მხედველობაშია მისაღები ის ინტერესი, რომელიც კრედიტორს ჰქონდა ვალდებულების ჯეროვანი შესრულების მიმართ. ასევე მხედველობაში უნდა იქნეს მიღებული ვალდებულების შესრულების დრო და ადგილი. ზიანის ოდენობის განსაზღვრისას დოქტრინაში გამოიყენება ე.წ. „აბსტრაქტული ზიანის“ ცნება. იგი გამოითვლება იმ სხვაობის სახით, რომელიც არსებობს შესრულების სახელშეკრულებო ფასსა და საბაზრო ან მიმდინარე ფასს შორის.

87. ვალდებულების დარღვევის ხასიათის მიხედვით, დოქტრინასა და სასამართლო პრაქტიკაში განასხვავებენ საკომპენსაციო და მორატორულ ზიანს. საკომპენსაციო ზიანი შედეგად მოსდევს ვალდებულების საერთოდ შეუსრულებლობას. ის ცვლის შესრულებას. ამიტომაც, კრედიტორს ასეთ შემთხვევაში არ შეუძლია ერთდროულად მოითხოვოს როგორც ვალდებულების შესრულება, ისე საკომპენსაციო ზიანის ანაზღაურება (სსკ-ის 409-ე მუხლი). იგივე წესია დადგენილი გერმანიის სამოქალაქო კოდექსის §249-ის II აბზაცით. მორატორული ზიანი მოვალის მხრიდან შესრულების ვადის გადაცილების შედეგია („Mora” – ლათინური სიტყვაა და ნიშნავს „ვადის გადაცილებას“). მოვალის მიერ ვადის გადაცილება ვალდებულების დროულ შეუსრულებლობას უკავშირდება. შესრულების დროულობა კი ხელშეკრულებიდან ან კანონიდან შეიძლება გამომდინარეობდეს. მნიშვნელოვანია, რომ კრედიტორმა ვადამოსულობის შემდეგ იმგვარი მოქმედება განახორციელოს, რომელიც მოვალეს შესრულების ვალდებულებას შეახსენებს. კანონით გათვალისწინებულ ასეთ მოქმედებას მოვალის გაფრთხილება წარმოადგენს (სსკ-ის მე-400 მუხლი).

88. მოვალის მიერ ვალდებულების შესრულების ვადის გადაცილების შემთხვევაში, კრედიტორს წარმოეშობა ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნა. განსხვავება საკომპენსაციო და მორატორულ ზიანს შორის იმაში მდგომარეობს, რომ საკომპენსაციო ზიანისას გამორიცხულია იმავდროულად ვალდებულების ნატურით შესრულება, ხოლო მორატორული ზიანის დროს ვალდებულება სრულდება, მაგრამ ვადის გადაცილებით.

89. ყველა სამართლებრივი სისტემის მიხედვით, ანაზღაურებას ექვემდებარება პირდაპირი ზიანი და არა არაპირდაპირი ზიანი. პირდაპირ ზიანს მიეკუთვნება როგორც დადებითი ზიანი, ისე მიუღებელი შემოსავალი. არაპირდაპირი ზიანი, ეს ისეთი ზიანია, რომელიც გონივრული ვარაუდის ცნებიდან გამომდინარე, ვერ იქნებოდა სავარაუდო საერთოდ მოვალისათვის. როგორც ზიანის მიყენების ფაქტი, ასევე განცდილი ზიანის ოდენობის დამტკიცების ტვირთი აწევს დაზარალებულ მხარეს ანუ კრედიტორს, რომელიც

სასამართლო პროცესში წარმოადგენს მოსარჩელეს. ზიანის ანაზღაურების ოდენობა არ უნდა აღემატებოდეს რეალურად განცდილი დანაკარგების ჯამს. ის არ უნდა ატარებდეს მოვალის მიმართ სადამსჯელო ხასიათს და არ უნდა წარმოადგენდეს საჯარიმო სანქციას, რამეთუ ვალდებულების დარღვევისათვის სამოქალაქო-სამართლებრივი პასუხისმგებლობის არსი მდგომარეობს კრედიტორისათვის მიყენებული ზიანის ანაზღაურებაში და არა მოვალის დასჯაში. სასამართლო პრაქტიკა ცხადყოფს, რომ მხარეს არ შეიძლება დაეკისროს პასუხისმგებლობა, რომელიც „მიუღებელია“ ქონებრივი პასუხისმგებლობის ჩვეულებრივი პრინციპებისათვის. ზიანის ანაზღაურების ოდენობა ისე უნდა განისაზღვროს, რომ ამას არ მოჰყვეს რომელიმე მხრის უსაფუძვლო გამდიდრება. ზიანის ანაზღაურების უმნიშვნელოვანეს დათქმას უსაფუძვლო გამდიდრების აკრძალვა წარმოადგენს. ამ პრინციპის მიხედვით, მოვალემ უნდა აღადგინოს ის მდგომარეობა, რომელშიც კრედიტორი იქნებოდა, ვალდებულება რომ ჯეროვნად შესრულებულიყო. მოვალე არ არის ვალდებული კრედიტორი იმაზე უკეთეს მდგომარეობაში ჩააყენოს, ვიდრე იგი ზიანის არარსებობის შემთხვევაში იქნებოდა. ზიანის ოდენობის განსაზღვრისას მხედველობაში მიიღება ის ინტერესი, რომელიც კრედიტორს ჰქონდა ვალდებულების ჯეროვანი შესრულების მიმართ, ასევე ვალდებულების შესრულების დრო და ადგილი.

90. საკასაციო პალატა განმარტავს, რომ ზიანი მართლსაწინააღმდეგო ქმედებით უნდა იყოს მიყენებული. წინააღმდეგ შემთხვევაში, როგორც წესი, ზიანის ანაზღაურების საკითხი არ დადგება. მართლსაწინააღმდეგოდ მოქმედებს ის, ვინც არღვევს სამართლებრივ დანაწესებს, სამართლის ნორმათა მოთხოვნებს. მართლწინააღმდეგობა სამართალდარღვევის ობიექტური ნიშანია და მისი არსებობა არაა დამოკიდებული მოვალის ცნობიერების ხასიათზე ანუ აცნობიერებს თუ არა მოვალე თავისი ქმედების სამართლებრივ ხასიათს. მართლწინააღმდეგობა მოიცავს როგორც კანონით დადგენილი წესების, ისე ხელშეკრულებით გათვალისწინებული პირობების დარღვევას.

91. მართლსაწინააღმდეგო ქმედებით სახელშეკრულებო ურთიერთობებში მოვალე ძირითადად კრედიტორის შეფარდებით (რელატიურ) უფლებებს არღვევს. მართლსაწინააღმდეგო ქმედება გულისხმობს როგორც აქტიურ მოქმედებას, ისე უმოქმედობასაც. როცა ხელშეკრულების მხარე არ ასრულებს ხელშეკრულებით ნაკისრი ვალდებულებას, იგი მართლსაწინააღმდეგოდ მოქმედებს. მისი არსი ისაა, რომ ქმედება არღვევს სამართლის ნორმით გამოხატული მოქმედების ან უმოქმედობის ვალდებულებას. კანონის ან ხელშეკრულების ძალით პირი ვალდებული იყო (სამართლებრივი კრიტერიუმი, რომელიც გულისხმობს განსაზღვრული მოქმედების განხორციელების სამართლებრივ ვალდებულებას) და შეეძლო ემოქმედა (მოქმედების განხორციელების ფაქტობრივი შესაძლებლობა), თუმცა არ შეასრულა ან არაჯეროვნად შეასრულა განსაზღვრული მოქმედება. სამოქალაქო სამართალში მართლსაწინააღმდეგოდ მიიჩნევა სხვა პირთა დაცული ინტერესის ხელყოფა.

92. საკასაციო პალატა მიუთითებს, რომ მიზეზობრივი კავშირი სამართალდარღვევის ერთ-ერთი აუცილებელი ელემენტია. იმისათვის, რომ მოვალეს დაეკისროს პასუხისმგებლობა ვალდებულების დარღვევისათვის, ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში უნდა გაირკვეს არის თუ არა ზიანი მოვალის ქმედების უშუალო შედეგი.

93. სსკ-ის 412-ე მუხლის თანახმად, ანაზღაურდება მხოლოდ ის ზიანი, რომელიც მოვალისათვის წინასწარ იყო სავარაუდო და წარმოადგენს ზიანის გამომწვევი მოქმედების უშუალო შედეგს ანუ პირი მხოლოდ მაშინ აგებს პასუხს ზიანისათვის, როდესაც მისი ქმედება ადეკვატურ კავშირშია დამდგარ შედეგთან/ზიანთან (*causa principalis sine qua non*). დამდგარი ზიანი დარღვეული ვალდებულების რეალური და მოსალოდნელი შედეგია. (ზღრ. ჰ.ბოელინგი/პ. ლუტრინგჰაუსი, საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის ცალკეული მოთხოვნების სისტემური ანალიზი, 2009, გვ.48.). და მისი მიზეზობრივი კავშირი ქმედებასთან ობიექტური გადმოსახედიდან დასტურდება. სავარაუდოა სახეზეა, თუ შედეგის დაშვება შეგნებული მოვალის პერსპექტივიდან ობიექტურად შესაძლებელი იყო. მაშასადამე, უშუალო ანუ ადეკვატური მიზეზობრიობის თეორიის თანახმად, შედეგის მიზეზად ერთი პირობაც საკმარისია, თუ ის ქმნის შედეგის დადგომის ობიექტურ შესაძლებლობას ანუ მიზეზობრივი კავშირის დადგენისას გადამწყვეტი მნიშვნელობა უნდა მიენიჭოს მოვლენებს შორის ობიექტური კავშირის არსებობას და იმას, რომ მიზეზსა და შედეგს მნიშვნელობა აქვს მხოლოდ კონკრეტულ შემთხვევაში. პირის მართლსაწინააღმდეგო ქმედება მხოლოდ მაშინაა ზიანის მიზეზი, როცა ის უშუალოდაა დაკავშირებული დამდგარ ზიანთან. ამგვარად, ანაზღაურებას ექვემდებარება მხოლოდ ის ზიანი, რომელიც მისი გამომწვევი ქმედების უშუალო, აუცილებელი, პირდაპირი შედეგია.

94. საკასაციო პალატა აღნიშნავს, რომ ბრალი სამართალდარღვევის შემადგენლობის უმნიშვნელოვანესი სუბიექტური ელემენტია. რომის კლასიკური ეპოქიდან დღემდე სამოქალაქო სამართალში მოქმედებს უნივერსალური ფორმულა: თითოეული პასუხს აგებს მხოლოდ მისი ბრალით მიყენებული ზიანისათვის. ბრალეული პასუხისმგებლობის პრინციპი, საყოველთაოდაა აღიარებული სახელმწიკრულებო სამართალში. საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი ერთგული დარჩა პასუხისმგებლობის კლასიკური, ევროპულ სამართალში მოცემული ბრალეული პასუხისმგებლობის პრინციპისა. ბრალის სამართლებრივი კატეგორია განასკუთრებული იურიდიული მნიშვნელობის მქონეა, როგორც კონტინენტური, ისე საერთო სამართლის სისტემაში, თუმცა, თითოეული სამართლებრივი სისტემა ბრალს საკითხისადმი კონცეპტუალურად განსხვავებულ მიდგომას ავლენს: საერთო სამართლის სივრცეში ვალდებულების არაბრალეული შეუსრულებლობა არ აფუძნებს ვალდებულების დარღვევის დასრულებულ შემადგენლობას, იგი მხოლოდ ხელეკრულებიდან გასვლის უფლებას წარმოშობს, ხოლო ზიანის ანაზღაურების მეორადი მოთხოვნის უფლება უპირობოდ ბრალზე

დამოკიდებული რჩება. ამრიგად, საერთო სამართალი, ვალდებულების დარღვევის საფუძვლად ბრალის არსებობის განსაზღვრით, დასაწყისშივე გამორიცხავს არაბრალეული შეუსრულებლობისათვის ზიანის ანაზღაურების შესაძლებლობას. კონტინენტურ სამართალში ვალდებულების შეუსრულებლობა, მოვალის ბრალეულობის მიუხედავად, აფუძნებს ვალდებულების დარღვევის ობიექტურ კატეგორიას, რაც განაპირობებს მეორადი მოთხოვნის უფლებისადმი კრედიტორის ხელმისაწვდომობას, ხოლო ბრალი, როგორც სახელშეკრულებო პასუხისმგებლობის უზოგადესი წინაპირობა, მნიშვნელობას იძენს გამოსაყენებელი მეორადი მოთხოვნის უფლების განსაზღვრისათვის მას შემდეგ, რაც სახეზეა ვალდებულების დარღვევის დასრულებული შემადგენლობა. კრედიტორის ბრალი გავლენას ახდენს ხელშეკრულებიდან გასვლის უფლების წარმოშობაზე, ანაზღაურებას დაქვემდებარებული ზიანის ოდენობის განსაზღვრაზე და სანაცვლო შესრულების მოთხოვნის უფლების არსებობაზე აისახება.

95. საკასაციო პალატა აღნიშნავს, რომ სსკ-ის 395-ე მუხლის I ნაწილის თანახმად, „მოვალეს პასუხისმგებლობა დაეკისრება მხოლოდ განზრახი ან გაუფრთხილებელი მოქმედებით მიყენებული ზიანისათვის, თუ სხვა რამ არ არის გათვალისწინებული და ვალდებულების არსიდანაც სხვა რამ არ გამომდინარეობს“. ეს დანაწესი მსგავსია გერმანიის სამოქალაქო კოდექსის 276-ე პარაგრაფის I აბზაცისა, რომლის თანახმად, მოვალე პასუხს აგებს განზრახვის ან გაუფრთხილებლობისათვის, თუკი უფრო მკაცრი ან უფრო მსუბუქი პასუხისმგებლობა არ არის დადგენილი, ან არ გამომდინარეობს ვალდებულებითი ურთიერთობის შინაარსიდან. (შდრ. ლ. ჭანტურია, კორპორაციული მართვა და ხელმძღვანელთა პასუხისმგებლობა საკორპორაციო სამართალში, 2006, 375.).

96. საკასაციო პალატა განმარტავს, რომ სამოქალაქო სამართალში განასხვავებენ ბრალის ორ ფორმას: განზრახვა (dolus) და გაუფრთხილებლობა (culpa), რომლებიც პირის ქმედების სუბიექტური შემადგენლობის ელემენტებია. ჯერ კიდევ რომის კერძო სამართალი განზრახვად (dolus) მიიჩნევდა პირის მიერ შეგნებულად მოქმედების ჩადენას მისი მართლწინააღმდეგობის გათვალისწინებით, ხოლო გაუფრთხილებლობად (culpa) – საჭირო წინდახედულობისა და ყურადღებიანობის არგამოჩენას, არასაკმარის სწრაფვას არამართლობიერი შედეგის თავიდან ასაცილებლად, ოღონდ ბოროტების ჩადენის პირდაპირი სურვილის – განზრახვის გარეშე.

97. განზრახვის ცნების დეფინიციას საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი არ იცნობს. ცივილისტურ დოქტრინასა და სასამართლო პრაქტიკაში გამოიყენება განზრახ ბრალის ის ცნება, რომელიც სისხლის სამართალშია შემუშავებული. განზრახ მოქმედებს ის, ვინც აცნობიერებს თავისი მოქმედების როგორც შედეგს, ისე მისი მოვალეობებისადმი წინააღმდეგობას და ამას აკეთებს საკუთარი სირვილით. ამდენად, განზრახვა - ეს არის მართლსაწინააღმდეგო შედეგის ცოდნა და სურვილი. განზრახი ბრალის ფორმა გულისხმობს ვალდებულების დარღვევას სახელშეკრულებო ურთიერთობაში

ყველა მნიშვნელოვანი გარემოების ცოდნისა და მოვალის მიერ საკუთარი ვალდებულებების გაცნობიერების პირობებში. შესაძლებელია, ხელშეკრულების მხარეს არასწორი წარმოდგენა ჰქონდეს საქმის ნამდვილ ვითარებაზე – ცდებოდეს როგორც კონკრეტულ ფაქტებში, ასევე სამართლის ნორმის შინაარსში, არ ცნობდეს თავს ვალდებულად. ამ შემთხვევაში განზრახი ბრალის არსებობა გამოირიცხება, სანაცვლოდ მოვალეს დაეკისრება პასუხისმგებლობა გაუფრთხილებლობისათვის, რადგან ვალდებულების დარღვევა განიხილება როგორც მისი დაუდევარი მოქმედების შედეგი.

98. განზრახვა მოიცავს ვალდებულებითსამართლებრივი ურთიერთობის ფაქტობრივი გარემოებების, მხარეთა უფლება-მოვალეობების ცოდნას, ასევე ქმედების მართლწინააღმდეგობის გაცნობიერებას. განზრახვის აუცილებელი კომპონენტია საკუთარი ქმედების „შედეგის ცოდნა და სურვილი მართლწინააღმდეგობის შეგნებით“. ქმედების მართლწინააღმდეგობის შეგნება ბრალის ინტელექტუალური (კოგნიტური) ელემენტია, რომელიც სამართალდამრღვევის ცნობიერების შეფასებას გულისხმობს. სამართლებრივად მნიშვნელოვანი ფაქტებისა და გარემოებების ცოდნა გაადმწყვეტია პირის ბრალეულობის განსაზღვრისათვის. ვალდებულების შეუსრულებლობის ეტაპზე სამართლებრივად მნიშვნელოვანი გარემოებების ცოდნას და გაცნობიერებას იურიდიული დოქტრინა პასუხისმგებლობისათვის განსაზღვრულ დატვირთვას ანიჭებს. განზრახვის მეორე ისეთი ნიშანი, როგორცაა ნებელობითობა, გულისხმობს, რომ სამართალდამრღვევს სურს ამა თუ იმ შედეგის დადგომა. განზრახვა შეიძლება იყოს ორი სახის: პირდაპირი და არაპირდაპირი. სამოქალაქო სამართალში განზრახი ბრალის სახეობად დაყოფას არა აქვს რაიმე სამართლებრივი მნიშვნელობა, რამეთუ განზრახვა იქნება პირდაპირი თუ არაპირდაპირი, მიყენებული ზიანი სრულად უნდა ანაზღაურდეს.

99. საკასაციო პალატა აღნიშნავს, რომ გაუფრთხილებლობა ბრალის ყველაზე გავრცელებული ფორმაა სამოქალაქო სამართალში. სსკ-ი არც გაუფრთხილებელი ბრალის დეფინიციას იცნობს. თუ განზრახვასთან მიმართებით ცივილისტიკა მთლიანად სისხლის სამართალს ემყარება, გაუფრთხილებლობაში მას გარკვეული კორექტივები შეაქვს. გაუფრთხილებლობა გულისხმობს სამოქალაქო ბრუნვისათვის დამახასიათებელი აუცილებელი წინდახედულობისა და ყურადღებიანობის უგულვებლყოფას. კერძო სამართალში დამკვიდრებული გაუფრთხილებლობის კონცეფცია ძირეულად განსხვავდება სისხლის სამართალში განმტკიცებული ანალოგიისაგან. „გაუფრთხილებლად მოქმედებს ის, ვინც არღვევს სამოქალაქო ბრუნვისათვის დამახასიათებელ აუცილებელ ყურადღებიანობას“, რომელიც განისაზღვრება ობიექტური მასშტაბით და არა კონკრეტული ინდივიდის პიროვნებიდან გამომდინარე. სამოქალაქო ბრუნვის მონაწილეს მოეთხოვება მისი პროფესიის „საშუალო წარმომადგენლისათვის“ დამახასიათებელი ჩვეული წინდახედულების დაცვა.

100. მხარის ბრალეულობის განსაზღვრისათვის ევროპის

სახელმწიფო სამართლის პრინციპები დიდ მნიშვნელობას ანიჭებს ხელშეკრულების მონაწილე მხარის გონივრულ ქცევას, რომელიც 1:302-ე მუხლის თანახმად, დგინდება იმის მიხედვით, თუ რას მიიჩნევს გონივრულად იმავე პირობებში მოქმედი ობიექტური მესამე პირი კეთილსინდისიერების პრინციპის გათვალისწინებით. გონივრულობის შეფასებისას, მხედველობაში მიიღება: ხელშეკრულების ბუნება და მიზანი, კონკრეტული შემთხვევის ფაქტობრივი გარემოებები, სავაჭრო ჩვეულებები და პრაქტიკა, ასევე მხარეთა პროფესიის თავისებურება. (შდრ. Lando/ Beale, Principles of European Contract Law. Part I and II., Kluwer Law International, The Hague/London/Boston.,2000, 126).

101. პასუხისმგებლობის განსაზღვრისათვის მნიშვნელობა არა აქვს, კონკრეტული მოვალე სუბიექტურად რამდენად უნარიანია, შეასრულოს ნაკისრი ვალდებულება. მას მოეთხოვება წინდახედულობის ის ხარისხი, რაც ჩვეულებრივ მიღებულია სამოქალაქო ბრუნვაში და მოსალოდნელია მის პროფესიის საშუალო დონის წარმომადგენლისაგან. გაუფრთხილებლობისას გამოირიცხება სამოქალაქო ბრუნვისათვის აუცილებელი წინდახედულობა და კეთილგონიერება, რასაც ვალდებულება, კონკრეტული ურთიერთობის ხასიათის გათვალისწინებით, აკისრებს სამოქალაქო ურთიერთობის სუბიექტს. ხშირად გაუფრთხილებლობა გულისხმობს გონივრული მოქმედების განუხორციელებლობას მოსალოდნელი დარღვევის აღსაკვეთად ან ზიანის შესამცირებლად, თუმცა განზრახვისაგან განსხვავებით, გაუფრთხილებლობა ხორციელდება მართლსაწინააღმდეგო შედეგის დადგომის სურვილის გარეშე.

102. საკასაციო პალატა მიუთითებს, რომ გაუფრთხილებლობა სამოქალაქო სამართალში იყოფა ორ სახედ: უხეში გაუფრთხილებლობა და (culpa lata) და მარტივი გაუფრთხილებლობა (culpa levis). უხეში გაუფრთხილებლობით მოქმედებს ის, ვინც თავისი ქმედებით სამოქალაქო ბრუნვისათვის დამახასიათებელ აუცილებელი ყურადღებიანობის მოთხოვნებს არღვევს უჩვეულოდ მაღალი ხარისხით, რის გამოც განზრახვა და უხეში გაუფრთხილებლობა ხშირად ერთ სიბრტყეზე განიხილება. მარტივი გაუფრთხილებლობისას კი გონივრული წინდახედულებისა და ყურადღებიანობის დარღვევის ხარისხი მნიშვნელოვნად შემცირებულია. უხეში გაუფრთხილებლობა, როგორც სამოქალაქო ბრუნვისათვის საჭირო გულმოდგინების განსაკუთრებით მძიმე, უჩვეულო ხარისხით დარღვევა, პასუხისმგებლობის საფუძვლად გამოიყენება, როცა ამის შესახებ პირდაპირ უთითებს კანონი.

103. ევროპის სახელმწიფო სამართლის პრინციპების 1:301-ე მუხლის III ნაწილის თანახმად, „განზრახ ქმედებად ითვლება პირის გაცნობიერებული ქცევა, რომელიც გამიზნულად (შეგნებულად) მიმართულია ქმედების სამართლებრივი შედეგების წარმოშობისაკენ, ასევე უხეში გაუფრთხილებლობით განხორციელებული ქმედებაც, რომლის დროსაც პირი ითვალისწინებს თავისი ქცევის მოსალოდნელ სამართლებრივ შედეგს, მართალია მიზანმიმართულად არ მიისწრაფვის, მაგრამ გულგრილად ეკიდება მის დადგომას. ამის საპირისპიროდ, მარტივი გაუფრთხილებლობისას პირი არ

აცნობიერებს თავისი ქცევის შესაძლო სამართლებრივ შედეგს და, შესაბამისად, ეს არ ჩაითვლება განზრახ ქმედებად. ამრიგად, ევროპის სახელშეკრულებო სამართლის პრინციპები ერთმანეთისაგან განასხვავებს განზრახ და მარტივ გაუფრთხილებლობას. (შდრ. Lando/ Beale, Principles of European Contract Law, Part I and II, Kluwer Law International, The Hague/London/Boston, 2000, 125.).

104. სახელშეკრულებო ვალდებულების დარღვევის შედეგად დამდგარი ზიანი შესაძლებელია ერთდროულად იყოს როგორც მოვალის, ისე თავად კრედიტორის ბრალეული ქმედების შედეგი. ამ შემთხვევაში სახეზეა შერეული ბრალის სამართლებრივი კატეგორია, როდესაც ბრალეულ პირთა პასუხისმგებლობის საკითხი განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს. სსკ-ის 415-ე მუხლის თანახმად, თუ ზიანის წარმოშობას ხელი შეუწყო დაზარალებულის მოქმედებამაც, მაშინ ზიანის ანაზღაურების ვალდებულება და ამ ანაზღაურების მოცულობა დამოკიდებულია იმაზე, თუ უფრო მეტად რომელი მხარის ბრალით არის გამოწვეული ზიანი. ეს წესი გამოიყენება მაშინაც, როდესაც დაზარალებულის ბრალი გამოიხატება მის უმოქმედობაში – თავიდან აეცილებინა ან შეემცირებინა ზიანი. (გერმანიის სამოქალაქო კოდექსის 254-ე პარაგრაფი – „თანაბრალეულობა“.)

105. ქართული სამოქალაქო სამართალი, ზოგადი პრინციპის სახით აფუძნებს ბრალეული პასუხისმგებლობის პრინციპს, მაგრამ გამონაკლისის სახით ითვალისწინებს ასევე ბრალის გარეშე პასუხისმგებლობის შესაძლებლობასაც. ბრალის გარეშე პასუხისმგებლობა შეიძლება გათვალისწინებული იყოს, როგორც სახელშეკრულებო, ისე არასახელშეკრულებო ვალდებულებით ურთიერთობებში.

106. ყოველივე ზემოთაღნიშნულიდან გამომდინარე, საკასაციო პალატა განმარტავს, რომ ზიანის ანაზღაურების ინსტიტუტი მიმართულია ვალდებულების დარღვევის პრევენციისა და მხარეთა ინტერესთა წონასწორობის აღდგენაზე. საჯარიმო სანქციები ქართული სამართლისათვის უცნოა. ზიანის ანაზღაურება გულისხმობს შემდეგი პრინციპების დაცვას: ზიანის სრულად ანაზღაურება; უსაფუძვლო გამდიდრების არდაშვება; ადექვატურობა; სავარაუდოობა. მოვალე არ არის ვალდებული კრედიტორი იმაზე უკეთეს მდგომარეობაში ჩააყენოს, ვიდრე ზიანის არარსებობის შემთხვევაში იქნებოდა.

107. საკასაციო პალატა აღნიშნავს, რომ ჯარიმა პირგასამტეხლოს ერთ-ერთი სახეა. საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი პირგასამტეხლოს ამ სახეს იცნობს. ამ დასკვნის გაკეთების საფუძველს წარმოადგენს სსკ-ის 419 I მუხლის დანაწესი, რომლის თანახმადაც, კრედიტორს არ შეუძლია ერთდროულად მოითხოვოს პირგასამტეხლოს გადახდაც და ვალდებულების შესრულებაც, თუკი პირგასამტეხლო არ არის გათვალისწინებული იმ შემთხვევებისათვის, როვა მოვალე თავის ვალდებულებებს არ ასრულებს დადგენილ დროში. ვალდებულების დარღვევის შემთხვევაში ჯარიმამ კრედიტორის იმ ინტერესის ანაზღაურება უნდა მოახდინოს, რომელიც მას ვალდებულების შესრულების მიმართ გააჩნდა. შესაბამისად, მხარეთა მიერ ხელშეკრულებაში ჯარიმის

განსაზღვრა ხდება იმ ოდენობით, რათა მან ვალდებულების დარღვევის შედეგად გამოწვეული უარყოფითი შედეგების აღმოფხვრა მოახდინოს.

108. კრედიტორი არ არის შეზღუდული ჯარიმის არჩევასთან ერთად ასევე ვალდებულების დარღვევის შედეგად მიყენებული ზიანის ანაზღაურება მოითხოვოს. ამის შესაძლებლობას იძლევა სსკ-ის 419 II მუხლი. ვინაიდან ჯარიმის სახით დადგენილი პირგასამტეხლო ემსახურება იმ ინტერესის ანაზღაურებას, რომელიც კრედიტორს ხელშეკრულების ჯეროვანი შესრულების მიმართ გააცნა, დაუშვებელია ჯარიმისა და მთლიანი ზიანის კუმულაცია. კრედიტორს არ შეუძლია მოვალეს ხელშეკრულებით ნაკისრი ვალდებულების დარღვევისათვის "საზღაური" ორმაგი ოდენობით გადაახდევინოს.

109. საკასაციო პალატა განმარტავს, რომ თუ კრედიტორმა ვალდებულების დარღვევის შედეგად ზიანი განიცადა, მაშინ მოთხოვნილი ჯარიმა, ზიანის მინიმალურ ოდენობად ჩაითვლება. სწორედ აქ ვლინდება პირგასამტეხლოს მეორე ფუნქცია, რომელიც განცდილი ზიანის მარტივად და სწრაფად ანაზღაურებას გულისხმობს. პირგასამტეხლოს თანხის განსაზღვრისას კრედიტორმა იცის, რომ მას ვალდებულების დარღვევით გამოწვეული ზიანის დადგომის შემთხვევაში პირგასამტეხლოს სახით ზიანის მინიმალური ოდენობა გარანტირებულად, ზიანის მიყენების ფაქტის მტკიცების გარეშე, მარტივად და სწრაფად აუნაზღაურდება. ჯარიმის თანხის ზევით არსებული ზიანის ანაზღაურება კი, კრედიტორს ზიანის საერთო წესების დაცვით შეუძლია მოითხოვოს. ამ შემთხვევაში აუცილებელია, რომ კრედიტორმა დაამტკიცოს იმ განცდილი ზიანის ოდენობა, რომელიც პირგასამტეხლოთი მთლიანად ვერ დაიფარა.

110. საკასაციო პალატა აღნიშნავს, რომ მოცემულ შემთხვევაში მხარეთა შორის 2016 წლის 27 იანვარს დადებული სახელმწიფო შესყიდვის შესახებ ხელშეკრულება სს „ს-----ის“ მიერ 2016 წლის 26 იანვარს გაცემული საბანკო გარანტიით იქნა უზრუნველყოფილი. საბანკო გარანტიის ხელშეკრულებით, გარანტიის თანხის ოდენობად 11 745 ლარი განისაზღვრა. როგორც საქმეში არსებული მტკიცებულებებით დგინდება, საქართველოს სახელმწიფო უსაფრთხოების სამსახურმა 2016 წლის 31 მარტის წერილის საფუძველზე, სს „ს-----ს“ მიმართა და 2016 წლის 26 იანვრის N----- საბანკო გარანტიის თანხის – 11745 ლარის ანაზღაურება მოითხოვა. სს „ს-----ის“ მიერ ბენეფიციარის მოთხოვნა დაკმაყოფილდა და საქართველოს სახელმწიფო უსაფრთხოების სამსახურის საბანკო ანგარიშზე საგარანტიო თანხა – 11 745 ლარი ჩაირიცხა. თავის მხრივ, მოპასუხემ სს „ს-----ისთვის“ საგარანტიო თანხის 11 745 ლარის დაბრუნება უზრუნველყო.

111. ყოველივე ზემოაღნიშნულის გათვალისწინებით, საკასაციო პალატას მიაჩნია, რომ კასატორმა პირველ საკასაციო მოთხოვნასთან დაკავშირებით, ვერ წარმოადგინა დასაბუთებული საკასაციო პრეტენზია, რადგან სამოქალაქო სამართალში მოქმედი კეთილსინდისიერი ქცევის პრინციპი, გამორიცხავს ერთი და იმავე დარღვევის გამო, ორმაგი ფინანსური

სანქციის დაკისრების მართლზომიერებას. საკასაციო პალატა განმარტავს, რომ სახელშეკრულებო ურთიერთობაში საბანკო გარანტიის არსებობა შემკვეთისთვის შეუსრულებლობით ან არაჯეროვანი შესრულებით გამოწვეული ზიანის მყისიერად ანაზღაურების მიზანს ემსახურება. შესაბამისად, იმ პირობებში, როდესაც შემკვეთმა (კასატორი) ბანკისგან საბანკო გარანტია გამოითხოვა, აღნიშნული შემკვეთის მიზანი არაჯეროვანი შესრულებით გამოწვეული ზიანის ანაზღაურების შესახებ მიღწეულია და მენარდისათვის იმავე დარღვევისთვის ხელმეორედ პასუხისმგებლობის დაკისრების მოთხოვნა, ეწინააღმდეგება კეთილსინდისიერებისა და უსაფუძვლო გამდიდრების დაუშვებლობის პრინციპებს, შესაბამისად, არ არსებობს პირველი საკასაციო (სასარჩელო) მოთხოვნის დაკმაყოფილების სამართლებრივი წინაპირობები.

112. კასატორის მეორე მოთხოვნა შეეხება მოპასუხისათვის 1000 ცალი ქურთუკის, კეპისა და შარვლის ვადაგადაცილების გამო, ხელშეკრულების მე-4 მუხლის პირველი პუნქტის „ა“ ქვეპუნქტით და მე-9 მუხლის პირველი პუნქტით გათვალისწინებულ პირგასამტეხლოს დაკისრებას 5783, 5 ლარის ოდენობით. კასატორს მიაჩნია, რომ სააპელაციო პალატამ მოპასუხისათვის დაკისრებული პირგასამტეხლო – 5783,35 ლარის ოდენობით არასამართლიან ოდენობად არასწორად შეაფასა და არასწორად ჩათვალა, რომ ვადის გადაცილება მცირეხნია, საბოლოოდ ვალდებულება შესრულდა, შესაბამისად, პირგასამტეხლოს ოდენობა არაგონივრულია. სასამართლომ არ გაითვალისწინა, რომ მოსარჩელე დაწესებულებაში მომუშავე პირების ტანსაცმელი ცვეთას განიცდის და საჭიროებს დროულ ჩანაცვლებას, რათა თანამშრომლებს საკუთარი მოვალეობების შესრულებაში ხელი არ შეეშალოს.

113. საკასაციო პალატას მიაჩნია, რომ კასატორმა ამ ნაწილში წარმოადგინა დასაშვები და დასაბუთებული საკასაციო პრეტენზია, რაც საკასაციო საჩივრის ნაწილობრივ დაკმაყოფილების საფუძველია, შემდეგი გარემოებების გამო:

114. დადგენილია, რომ მოპასუხემ შემკვეთს ხელშეკრულებით შეთანხმებული საქონლის ნაწილი ვადის დარღვევით მიაწოდა, მიწოდება შემდეგნაირად განხორციელდა: ა) თხელი ქურთუკი, შარვალი და კეპი (ღირებულება 54663 ლარი) 2016 წლის 24 მარტს – **28 დღის დაგვიანებით** (მიწოდების ვადა 2016 წლის 25 თებერვალი); ბ) თხელი ქურთუკი, შარვალი და კეპი (ღირებულება 40949,3 ლარი) 2016 წლის 29 მარტს – **33 დღის დაგვიანებით** (მიწოდების ვადა 2016 წლის 25 თებერვალი); გ) თხელი ქურთუკი, შარვალი და კეპი (ღირებულება 287,7 ლარი) 2016 წლის 30 მარტს – **34 დღის დაგვიანებით** (მიწოდების ვადა 2016 წლის 25 თებერვალი). სახელმწიფო შესყიდვების შესახებ №44 ხელშეკრულებიდან გამომდინარე, მოპასუხეს დაეკისრა საქონლის ნაწილის მიწოდების ვადის დარღვევის გამო, ხელშეკრულებით გათვალისწინებული პირგასამტეხლო – ყოველ ვადაგადაცილებულ დღეზე მიუწოდებელი საქონლის ღირებულების 0,2%, სულ – 5783,35 ლარი.

115. მოპასუხემ მიიჩნია, რომ მისთვის პირგასამტეხლოს დაკისრების ფაქტობრივი და სამართლებრივი საფუძვლები არ არსებობს. იმ შემთხვევაშიც კი, თუ ასეთი საფუძვლები იარსებებდა, სასამართლოს შეუძლია შეამციროს შეუსაბამოდ მაღალი პირგასამტეხლოს ოდენობა, რაც მოცემულ შემთხვევაში უნდა განისაზღვროს არაუმეტეს 0,02%-ის ოდენობით და პირგასამტეხლოს ოდენობაც 578,34 ლარით შეიძლება შემოიფარგლოს. (იხ.ს.ფ.74).

116. საკასაციო სასამართლო განმარტავს, რომ სამოქალაქო კოდექსი აღიარებს და ეფუძნება „pacta sunt servanda-ს“ (ხელშეკრულება უნდა შესრულდეს) პრინციპს, რომლის თანახმად ხელშეკრულების მხარემ, რომელმაც იკისრა ვალდებულება, უნდა შეასრულოს ხელშეკრულებით მისივე ნებით შეთანხმებული უფლება-მოვალეობები. სსკ-ის 361-ე მუხლის მეორე ნაწილის მიხედვით, ვალდებულება უნდა შესრულდეს ჯეროვნად, კეთილსინდისიერად, დათქმულ დროსა და ადგილას. ამ მოთხოვნათა შეუსრულებლობა ვალდებულების დარღვევაა. სამოქალაქო კანონმდებლობა ვალდებულების დარღვევის პრევენციისათვის ითვალისწინებს მოთხოვნის უზრუნველყოფის სანივთო და ვალდებულებით სამართლებრივ საშუალებებს, რომლებიც ვალდებულების შესრულებას ემსახურებიან და რომელთა შერჩევა მხარეთა ნებაზეა დამოკიდებული. ასეთ საშუალებათა რიგს განეკუთვნება ვალდებულების უზრუნველყოფის დამატებითი საშუალება პირგასამტეხლო (შდრ. სუსგ №ას-1079-2019, 30 სექტემბერი, 2019).

117. სსკ-ის 417-ე მუხლის თანახმად, პირგასამტეხლო – მხარეთა შეთანხმებით განსაზღვრული ფულადი თანხაა, რომელიც მოვალემ უნდა გადაიხადოს ვალდებულების შეუსრულებლობის ან არაჯეროვნად შესრულებისათვის.

118. საკასაციო პალატა განმარტავს, რომ პირგასამტეხლო წარმოადგენს ვალდებულების შესრულების მიმართ მხარის შესაბამისი ინტერესის უზრუნველყოფის საშუალებას, რომლის გადახდის ვალდებულების წარმოშობა დაკავშირებულია ვალდებულების დარღვევასთან. პირგასამტეხლო ეკისრება მხარეს იმ დროიდან, როდესაც უნდა ყოფილიყო შესრულებული დარღვეული ვალდებულება – ამ ვალდებულების შესრულებამდე. პირგასამტეხლოს ოდენობის განსაზღვრისას ყურადღება ექცევა რამდენიმე გარემოებას. მათ შორის: ა) პირგასამტეხლოს, როგორც სანქციის ხასიათის მქონე ინსტრუმენტის ფუნქციას, თავიდან აიცილოს დამატებით ვალდებულების დამრღვევი მოქმედებები; ბ) დარღვევის სიმძიმესა და მოცულობას და კრედიტორისათვის წარმოქმნილი საფრთხის ხარისხს; გ) ვალდებულების დამრღვევი პირის ბრალეულობის ხარისხს; დ) პირგასამტეხლოს ფუნქციას, მოიცვას თავის თავში ზიანის ანაზღაურება. პირგასამტეხლოს ოდენობაზე მსჯელობისას გასათვალისწინებელია მოვალის მიერ ვალდებულების შეუსრულებლობის ხანგრძლივობა. (შდრ. სუსგ №ას-1451-1371-2017, 13 ნოემბერი, 2018; №ას-848-814-2016, 28 დეკემბერი, 2016).

119. პირგასამტეხლო დამატებითი (აქცესორული) ვალდებულებაა, რაც იმას ნიშნავს, რომ მისი წარმოშობა და ნამდვილობა ძირითადი

ვალდებულების არსებობაზეა დამოკიდებული. ქართულ კანონმდებლობაში პირგასამტეხლოს ორმაგი ფუნქცია გააჩნია: ერთი მხრივ, მას ვალდებულების ჯეროვანი შესრულების უზრუნველსაყოფად პრევენციული დატვირთვა აქვს ანუ, პირგასამტეხლოს დაკისრების რისკი ფსიქოლოგიურად ზემოქმედებს ვალდებულ პირზე და აიძულებს ვალდებულება ჯეროვნად შეასრულოს. პირგასამტეხლოს ფსიქოლოგიური ზემოქმედების ეფექტი სწორედ იმაში ვლინდება, რომ ვალდებულების დარღვევის შემთხვევაში, ვალდებულ პირს რეპრესიული ხასიათის სანქცია ეკისრება. პირგასამტეხლოს მეორე ფუნქცია განცდილი ზიანის მარტივად და სწრაფად ანაზღაურებაში მდგომარეობს. იგი ერთგვარ სანქციასაც წარმოადგენს. ვალდებულების დარღვევის შემთხვევაში, სანქციად ქცეული პირგასამტეხლო ვალდებულ პირს უპირობოდ ეკისრება, მიუხედავად იმისა, განიცადა თუ არა კრედიტორმა ზიანი ამ დარღვევის შედეგად (შდრ. სუსგ №ას-428-428-2018, 13 ივლისი, 2018; №ას-1158-1104-2014, 06.05.2015; №ას-1265-1187-2015, 10.02.2016).

120. საკასაციო პალატა განმარტავს, რომ პირგასამტეხლო წარმოადგენს ვალდებულების შესრულების მიმართ მხარის შესაბამისი ინტერესის უზრუნველყოფის საშუალებას, რომლის გადახდის ვალდებულების წარმოშობა დაკავშირებულია ვალდებულების დარღვევასთან. პირგასამტეხლოს მოთხოვნის უფლება დამოუკიდებელია ზიანის მიყენების ფაქტის მტკიცებისაგან ანუ, პირგასამტეხლოს მოთხოვნისათვის კრედიტორს არ ეკისრება მიყენებული ზიანის დამტკიცების ვალდებულება. პირგასამტეხლოს მოთხოვნის უფლება კრედიტორს ყოველთვის გააჩნია, მიუხედავად იმისა, განიცადა თუ არა მან ზიანი. მთავარია ვალდებულების დარღვევის ფაქტი. პირგასამტეხლოს მოთხოვნის უფლება და ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის უფლება, მიუხედავად იმისა, რომ ისინი კრედიტორის ერთი და იმავე ინტერესის დაკმაყოფილებისაკენ არიან მიმართული, დამოუკიდებელ მოთხოვნებად რჩებიან ((საკასაციო პალატა აღნიშნავს, რომ პირგასამტეხლოს თავისებურებებთან დაკავშირებით ყურადსაღებია გერმანიის საკანონმდებლო და პრაქტიკული მიდგომები საქართველოსათვის, როგორც რომანულ-გერმანული სამართლებრივი სისტემის ქვეყნისათვის. შესაბამისად, იხ., Gottwald, in MüKo BGB, 6. Aufl. Band II §340, Rn.15; Rieble in Staudinger BGB Komm, Buch 2, Neubearbeitung 2009, §340, Rn.71; BGH NJW 1975, S. 164f. Walchner in Dauner-Lieb/Langen BGB Komm. 2.Aufl., Rn.6; BGH NJW 1963, S.1197). პირგასამტეხლოს მოთხოვნა კრედიტორს ყოველთვის გააჩნია მიუხედავად იმისა განიცადა თუ არა მან ზიანი. მთავარია ვალდებულების დარღვევის ფაქტი. პირგასამტეხლოს მოთხოვნისათვის მას ასევე არ ეკისრება მიყენებული ზიანის დამტკიცების ვალდებულება. (BGH NJW 1975, S164f). §340 მუხლის მეორე აბზაცის მეორე წინადადება არ ბოჭავს კრედიტორს მხოლოდ შეთანხმებული პირგასამტეხლოს მოთხოვნაში, არამედ მას შეუძლია პირგასამტეხლოს აღმატებული შესრულების ინტერესის დაკმაყოფილება მოითხოვოს (§340 Abs 2 Satz 2). თუმცა პირგასამტეხლოს ოდენობაზე აღმატებული ზიანის არსებობა ზიანის ანაზღაურების

მოთხოვნისათვის კრედიტორმა უნდა დაამტკიცოს. (შდრ. Lindacher, in Sorgel BGB Kommentar, Band 5/3, 13.Aufl. §340, Rn 11.) პირგასამტეხლოს მოთხოვნის უფლება და ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის უფლება მიუხედავად იმისა, რომ ისინი კრედიტორის ერთი და იგივე ინტერესის დაკმაყოფილებისაკენ არიან მიმართულნი, დამოუკიდებელ მოთხოვნებად რჩებიან. (შდრ. Rieble in Staudinger BGB Kommentar, Buch 2, Neubearbeitung, 2009, §340, Rn 71.)).

121. წარმოშობის საფუძვლების მიხედვით განასხვავებენ კანონისმიერ და სახელშეკრულებო პირგასამტეხლოს. კანონისმიერად მიიჩნევა პირგასამტეხლო, რომელიც ნორმატიული აქტითაა დადგენილი. მაშასადამე, პირგასამტეხლოს კვალიფიკაციისათვის კანონისმიერ ან სახელშეკრულებო პირგასამტეხლოდ – გადამწყვეტი მნიშვნელობა ენიჭება, თუ ვისი ნებით არის იგი წარმოშობილი (კანონმდებლის თუ მხარეთა შეთანხმებით).

122. **კანონისმიერი პირგასამტეხლოს სახელშეკრულებო პირგასამტეხლოსაგან განმასხვავებელ ერთ-ერთ ძირითად ნიშნად მისი კონკრეტული ხასიათი გვევლინება.** ყოველი ასეთი კანონისმიერი პირგასამტეხლო გათვალისწინებულია იმ კონკრეტული შემთხვევისათვის, რომლისთვისაც არის იგი დადგენილი კანონმდებლის მიერ. მეორე განმასხვავებელ ნიშნად, მისი განსაზღვრულობა გვევლინება - კანონმდებელი ყოვეთვის ადგენს მის ან კონკრეტულ ოდენობას, ანდა წესს, რომლის მიხედვითაც უნდა იქნეს განსაზღვრული კანონისმიერი პირგასამტეხლოს ოდენობა. კანონისმიერი პირგასამტეხლო გათვალისწინებულია, მაგალითად, საქართველოს ორგანული კანონის „შრომის კოდექსის“ 31-ე მუხლის მე-3 პუნქტით, რომელიც ითვალისწინებს დამსაქმებლის ვალდებულებას გადაუხადოს დასაქმებულს ანგარიშსწორების დაყოვნების ყოველი დღისათვის დაყოვნებული თანხის 0,07 პროცენტი (**იხ.**, სუსგ №ას-1298-1318-2011, 07 ნოემბერი, 2011 წელი). ასევე, საქართველოს მთავრობის 2012 წლის 14 მაისის სახელმწიფო სადაზღვევო პროგრამების ფარგლებში სამედიცინო და სადაზღვევო მომსახურების მიწოდების წესების დამტკიცების შესახებ №177 დადგენილების მე-3 მუხლის მე-3 პუნქტის „ყ“ ქვეპუნქტი ადგენს ქცევის იმგვარ წესს, რომლის თანახმად, მზღვეველი ვალდებულია, მიმწოდებლისა და აფთიაქისათვის შესრულებული სამუშაოს ანაზღაურების ამ წესით გათვალისწინებული გადახდის ვადის გადაცილების შემთხვევაში, მიმწოდებლისა და აფთიაქის სასარგებლოდ გადაიხადოს 2014 წლის 8 აგვისტომდე პერიოდზე ასანაზღაურებელი თანხის 0,1%, ხოლო 2014 წლის 8 აგვისტოდან შემდგომ პერიოდზე – ასანაზღაურებელი თანხის 0,02%, ყოველ ვადაგადაცილებულ დღეზე. ჯარიმის გადახდა არ ათავისუფლებს მზღვეველს მთლიანი თანხის გადახდის ვალდებულებისაგან (**იხ.**, სუსგ №ას-1171-1116-2014; 02 თებერვალი, 2014 წელი; №ას-1284-1226-2013, 24 მარტი, 2014 წელი). სასამართლოს არ შეუძლია შეამციროს კანონით დადგენილი პირგასამტეხლოს ოდენობა. (ნორმატიულად განსაზღვრული პირგასამტეხლოს ოდენობის სასამართლოს მიერ შემცირების შეუძლებლობის შესახებ **იხ.**, სუსგ №ას-1171-1116-2014; 02 თებერვალი, 2014 წელი;).

123. საკასაციო პალატა აღნიშნავს, რომ განასხვავებენ პირგასამტეხლოს ისეთ სახეებსაც, როგორცაა საურავი და ჯარიმა. საურავი, უმეტესად იმ შემთხვევაში გამოიყენება, როდესაც ვალდებული პირი არ ასრულებს ვალდებულებას დადგენილ დროში. ჯარიმისაგან განსხვავებით, შესრულების ვადის გადაცილებისათვის საურავის სახით დადგენილი პირგასამტეხლოს თავისებურება იმაში მდგომარეობს, რომ იგი იძლევა ვალდებულების შესრულებისა და პირგასამტეხლოს მოთხოვნის კუმულაციის შესაძლებლობას. საურავი იცავს კრედიტორის იმ ინტერესს, რომელიც მას ვალდებულების დროული შესრულების მიმართ გააჩნია. საურავის თავისებურება იმაში მდგომარეობს, რომ ვალდებულების დარღვევის შემთხვევაში კონკრეტულ ოდენობაში ან პროცენტებში დადგენილი საურავი ერიცხება მოვალეს ყოველ ვადაგადაცილებულ დღეზე და ამით აიძულებს შეასრულოს ვალდებულება. ჯარიმისაგან განსხვავებით, საურავის დროს ვალდებულების შესრულების უზრუნველყოფი ფუნქცია უფრო ნათლად ჩანს, რაც იმაში გამოიხატება, რომ იგი განაგრძობს დარიცხვას ვალდებულების დარღვევის შემდეგაც. საურავი ირიბი იძულებითი ხასიათის ღონისძიებაა: ვალდებულმა პირმა იცის, რაც უფრო მეტი დრო გავა და რაც უფრო გვიან შეასრულებს ვალდებულებას, მით მძიმე იქნება მისი ფინანსური ტვირთი.

124. საკასაციო პალატა განმარტავს, რომ ვალდებულების წარმოშობის ერთ-ერთ მნიშვნელოვან საფუძველს ხელშეკრულება წარმოადგენს. საქართველოს კანონმდებლობით უზრუნველყოფილი და დაცულია ხელშეკრულების თავისუფლების პრინციპი, კერძოდ, სსკ-ის 319-ე მუხლის პირველი ნაწილის თანახმად, „კერძო სამართლის სუბიექტებს შეუძლიათ კანონის ფარგლებში თავისუფლად დადონ ხელშეკრულებები და განსაზღვრონ ამ ხელშეკრულებათა შინაარსი. მათ შეუძლიათ დადონ ისეთი ხელშეკრულებებიც, რომლებიც კანონით გათვალისწინებული არ არის, მაგრამ არ ეწინააღმდეგება კანონს“.

125. საკასაციო პალატა აღნიშნავს, რომ ხელშეკრულების თავისუფლება მოიცავს ისეთ ორ ძირითად პრინციპს, როგორცაა ხელშეკრულების დადების თავისუფლება და ხელშეკრულების შინაარსის თავისუფლება. ხელშეკრულების თავისუფლების პრინციპის ბოროტად გამოყენების თავიდან აცილებისა და კონსტიტუციური მნიშვნელობის პრინციპების დაცვის მიზნით, არსებობს ხელშეკრულების თავისუფლების შეზღუდვის შესაძლებლობაც.

126. ხელშეკრულების შინაარსის თავისუფლება შეიძლება შეიზღუდოს იმპერატიული ხასიათის ნორმებით. იმპერატიული ხასიათის ნორმები ორ ძირითად მიზანს ემსახურება: ა) მხარეთა მიერ განსაზღვრული პირობები შეიძლება ჩაითვალოს ბათილად, თუ მათი შინაარსი ეწინააღმდეგება სამართლებრივ მართლწესრიგს; ბ) იმპერატიული ნორმები აწესებენ გარკვეულ შეზღუდვებს და უზრუნველყოფენ, რომ ხელშეკრულების დადება კანონის მოთხოვნათა დაცვით განხორციელდეს.

127. საკასაციო პალატა განმარტავს, რომ ზოგჯერ თავად ნორმის მიზნიდან გამომდინარე დგინდება მისი იმპერატიული ხასიათი. ნორმისათვის

გვერდის ავლას, სწორედ ამ ნორმის მიზანი შეიძლება კრძალავდეს. მაგალითის სახით გამოდგება სსკ-ის 420-ე მუხლი, რომლის თანახმად, „სასამართლოს შეუძლია საქმის გარემოებათა გათვალისწინებით შეამციროს შეუსაბამოდ მაღალი პირგასამტეხლო“. აღნიშნული ნორმა იმპერატიულად განსაზღვრავს, რომ აუცილებელია მხარეები გონივრული ოდენობის პირგასამტეხლოზე შეთანხმდნენ.

128. საკასაციო პალატა აღნიშნავს, რომ ვინაიდან მხარეები თავისუფალნი არიან პირგასამტეხლოს ოდენობის განსაზღვრაში, შესაძლებელია ისინი იმ ოდენობის პირგასამტეხლოზე შეთანხმდნენ, რისი გადახდევინებაც შემდგომ მძიმე ტვირთად დააწვება მოვალეს. სასამართლო ასეთ შემთხვევაში ახდენს პირგასამტეხლოს „სამართლიან“ შემცირებას ანუ სასამართლოს ამოცანაა მხარეები დაიცვას უსამართლო და სამოქალაქო ბრუნვისათვის მიუღებელი ტვირთისაგან, ვინაიდან ხელშეკრულების დადებისას მხარეები ყოველთვის ვერ საზღვრავენ მათი თავისუფალი ნების მოსალოდნელ სამართლებრივ შედეგებს, შესაბამისად, სსკ-ის 420-ე მუხლი შესაძლებლობას აძლევს სასამართლოს, საქმის გარემოებების გათვალისწინებით შეამციროს შეუსაბამოდ მაღალი პირგასამტეხლო მხარეთა მიერ გამოვლენილი ნების მიუხედავად, რადგან პირგასამტეხლოს უმთავრესი მიზანი კრედიტორის დარღვეული უფლების აღდგენაა და არა მისი უსაფუძვლო გამდიდრება მოვალის ხარჯზე.

129. ამდენად, კანონმდებელმა დააწესა მექანიზმი, რომელიც სასამართლოს აღჭურავს უფლებამოსილებით, დააკორექტიროს პირგასამტეხლოს ოდენობა და დაიყვანოს იგი სამართლიან და გონივრულ მოცულობამდე იმ შემთხვევაში, როდესაც პირგასამტეხლოს ოდენობა გონივრულ და სამართლიან ფარგლებს სცდება. საკასაციო სასამართლო განმარტავს, რომ საგულინმოა პირგასამტეხლოს გონივრულ ოდენობამდე შემცირების საკითხზე საქართველოს უზენაესი სასამართლო მიერ დადგენილი პრაქტიკა, კერძოდ, არაერთ სამოქალაქო დავაზე განმარტა საკასაციო სასამართლომ: „მიუხედავად იმისა, რომ კანონმდებლობით პირგასამტეხლო მხარეთა მიერ ნების თავისუფალი გამოვლენის გზით მიღწეული შეთანხმებაა, იგი არ წარმოადგენს მხარეთა აბსოლუტურ უფლებას და კვალიფიციური შედავების პირობებში, სასამართლო უფლებამოსილია შეაფასოს კრედიტორის მიერ მოთხოვნილი ოდენობით პირგასამტეხლოს თანაზომიერება ვალდებულების დარღვევასთან მიმართებით. სასამართლოს მხრიდან მხარეთა თავისუფალი ნების გამოვლენით მიღწეულ შეთანხმებაში ჩარევის კანონისმიერ საფუძველს წარმოადგენს სასამართლოსათვის დაკისრებული ერთგვარი საჯარო წესრიგის უზრუნველყოფელი ვალდებულება და რაც მთავარია ყოველი კონკრეტული საქმის ფაქტობრივი გარემოებების გათვალისწინება, სახელდობრ, ის სუბიექტური და ობიექტური ფაქტორები, როგორცაა: მხარეთა ქონებრივი მდგომარეობა, ვალდებულების დარღვევის ხარისხი, კრედიტორის მოლოდინი ვალდებულების ჯეროვანი შესრულების მიმართ და ა.შ. (იხ. სუსგ-ები: №ას-708-678-2016, 27 იანვარი, 2017

წელი; №ას-708-662-2107, 11.01.2017წელი; №ას-222-209-2015, 06 მაისი, 2015 წელი, №ას-1199-1127-2015, 13 აპრილი, 2016 წელი;).

130. საკასაციო პალატა განმარტავს, რომ პირგასამტეხლოს შემცირების კანონისმიერი შესაძლებლობა ემსახურება სახელშეკრულებო ურთიერთობებში იმ სუსტი მხარის ინტერესების დაცვას, რომელიც ხელშეკრულებაზე ხელმოწერისას ვერ აცნობიერებს პირგასამტეხლოს შინაარსსა და მის თანმდევ სამართლებრივ თუ ეკონომიკურ შედეგებს. შესაბამისად, პირგასამტეხლოს შემცირებისას, მნიშვნელოვანია იმ გარემოების გათვალისწინება, თუ რამდენად აცნობიერებდა მითითებულ პირობას მხარე ხელშეკრულებაზე ხელის მოწერისას.

131. პირგასამტეხლოს ინსტიტუტი მიმართულია ვალდებულების დარღვევის პრევენციისა და მხარეთა ინტერესთა წონასწორობის აღდგენაზე. საჯარიმო სანქციები ქართული სამართლისათვის უცხოა. ანაზღაურების ოდენობა ისე უნდა განისაზღვროს, რომ ამას არ მოჰყვეს რომელიმე მხრის უსაფუძვლო გამდიდრება.

132. სსკ-ის 420-ე მუხლის მიხედვით, პირგასამტეხლოს შემცირების უფლება სასამართლოს აქვს მინიჭებული. ეს ის იშვიათი გამონაკლისთაგანია, როდესაც კანონი სახელშეკრულებო თავისუფლებაში ჩარევას დასაშვებად მიიჩნევს, თუმცა, ამგვარი ჩარევა გარკვეულ შეზღუდვებს ექვემდებარება. კანონის სიტყვასიტყვითი განმარტების შედეგად, მაღალი პირგასამტეხლო არ მცირდება. შემცირებას მხოლოდ „შეუსაბამოდ მაღალი“ პირგასამტეხლო ექვემდებარება. პირგასამტეხლო შეუსაბამოდ მაღალია თუ არა, შეფასებითი კატეგორიაა და ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში საქმის გარემოებების ერთობლივი ანალიზის შედეგად წყდება. ამასთან, შეფასების მიზნებისათვის მხედველობაში მიიღება პირგასამტეხლოს აშკარა შეუსაბამობა ვალდებულების დარღვევის შედეგებთან, რაც შეიძლება გამომდინარეობდეს პირგასამტეხლოს განსაკუთრებით მაღალი პროცენტიდან, ზიანის უმნიშვნელო ოდენობიდან, ვალდებულების დარღვევის მოკლე ვადიდან და ა.შ. მნიშვნელობა ენიჭება ნაკისრი ვალდებულების დარღვევაში მოვალის ბრალის ხარისხსაც, აგრეთვე გასათვალისწინებელია მოვალის ეკონომიკური მდგომარეობა. თუ მოსამართლე მივა იმ დასკვნამდე, რომ პირგასამტეხლოს ოდენობა შეუსაბამოდ მაღალია, იგი შეამცირებს მას იმ ოდენობამდე, რომელსაც ვალდებულების დარღვევის თანაზომიერად და სამართლიანად მიიჩნევს (შდრ. ირ. რობაქიძე, სახელშეკრულებო სამართალი, თანაავტორობით, თბილისი, 2014, გვ.604-605.).

133. იმისათვის, რომ სასამართლომ შეამციროს შეუსაბამოდ მაღალი პირგასამტეხლო, კრედიტორის მოთხოვნა პირგასამტეხლოს გადახდაზე წარმოშობილი უნდა იყოს, ე.ი. ძირითადი ვალდებულება უნდა იქნეს დარღვეული. პირგასამტეხლოს შემცირება მის წარმოშობამდე ანუ ძირითადი ვალდებულების დარღვევამდე, დაუშვებელია. (შდრ. Friesecke, in Palandt, BGB Komm., 78 Aufl., 2018., §343, Rn.5). სწორედ დარღვევის მომენტიდან ეკისრება მოვალეს პირგასამტეხლოს გადახდის ვალდებულება და სწორედ ამ

მომენტიდან ხდება იგი შესასრულებლად მძიმე ან შეუსაბამოდ მაღალი პირგასამტეხლო. გარდა ამისა, სსკ-ის 420-ე მუხლის გამოყენებისათვის აუცილებელ წინაპირობად გვეკლინება ის გარემოება, რომ პირგასამტეხლო არ უნდა იყოს უკვე გადახდილი მოვალის მიერ. უკვე გადახდილი პირგასამტეხლოს შემცირება სასამართლოს მიერ, გამორიცხულია. აღნიშნული დასკვნის საფუძველს წარმოადგენს ის გარემოება, რომ მოვალის მხრიდან პირგასამტეხლოს შემცირების მოთხოვნას ეფუძნება სწორედ იმას, რომ დაკისრებული პირგასამტეხლო შესასრულებლად მძიმეა მოვალისათვის. იმ შემთხვევაში კი, როდესაც მოვალე ნებაყოფლობით იხდის პირგასამტეხლოს, ამ გადახდით იგი ხაზს უსვამს იმ გარემოებას, რომ პირგასამტეხლო მას შეუსაბამოდ მაღლად არ მიაჩნია (შდრ. Gottwald, in MüKo BGB, §343, Rn.16, Rieble in Staudinger BGB Komm, §343, Rn.68).

134. მოსარჩელისათვის დაკისრებული პირგასამტეხლოს ოდენობის შემცირებასთან დაკავშირებით, ერთ-ერთ საქმეზე საკასაციო პალატამ განმარტა, რომ „პირგასამტეხლოს შემცირების შესაძლებლობა სასამართლოს გააჩნია იქამდე, სანამ მხარე აღნიშნულ თანხას კრედიტორს აუნაზღაურებს. პირგასამტეხლოს შემცირება დაუშვებელია, როცა პირგასამტეხლო უკვე ნებაყოფლობით გადახდილია. (იმის გათვალისწინებით, რომ მხარეთა შორის წარმოშობილი დავა ექვემდებარება საქართველოს კანონმდებლობით მოწესრიგებას, უცხო ქვეყნის სასამართლო პრაქტიკასა და საკანონმდებლო გამოცდილებას მოცემულ საქმეზე გავლენა ვერ ექნება და მასზე სასამართლოს მიერ მიღებული იურიდიული ძალის მქონე დოკუმენტის – სახელმწიფოს სახელით მიღებული გადაწყვეტილების დაფუძნება უმართებულოა. თუმცა, საქართველოსათვის, როგორც რომანულ-გერმანული სამართლებრივი სისტემის ქვეყნისათვის ყურადსაღებია გერმანიის სამოქალაქო კოდექსის 345-ე მუხლის დანაწესი, კერძოდ, თუ მოვალე სადავოდ ხდის პირგასამტეხლოს გადახდის ვალდებულებას იმ საფუძველით, რომ მან ჯეროვნად შეასრულა ხელშეკრულებით გათვალისწინებული ვალდებულება, მაშინ მას ეკისრება ვალდებულების შესრულების მტკიცების ტვირთი (იხ. იან კროპჰოლერი, გერმანიის სამოქალაქო კოდექსი – სასწავლო კომენტარი, თბილისი, 2014 წელი, გვ.241; Brox/Henssler, Handelsrecht, Verlag C.H.Beck, München, 2009, Rn. 380)“.

(შდრ. სუსგ №ას-1527-2018, 31 იანვარი, 2019 წელი).

135. შეუსაბამოდ მარალი პირგასამტეხლოს შემცირებისათვის მოვალის შუამდგომლობა აუცილებელია, რადგან არ დაირღვეს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსით განმტკიცებული დისპოზიციურობისა და შეჯიბრებითობის პრინციპები.

136. აღნიშნული მსჯელობიდან გამომდინარე, პირგასამტეხლოს დაკისრების სამართლებრივ წინაპირობას წარმოადგენს ხელშეკრულების ერთ-ერთი მხარის მიერ ნაკისრი ვალდებულების დარღვევა. მოცემულ შემთხვევაში დადგენილია, რომ მოპასუხემ მხარეთა შორის დადებული ხელშეკრულების პირობა დაარღვია და მას წარმოეშვა პირგასამტეხლოს გადახდის მოვალეობა. აღნიშნული გარემოების საწინააღმდეგოდ კასატორის მოწინააღმდეგე მხარეს

დასაბუთებული საკასაციო შესაგებელი არ წარმოუდგენია.

137. საკასაციო სასამართლო განმარტავს, რომ სამოქალაქო სამართალწარმოება აგებულია მხარეთა შეჯიბრებითობის პრინციპზე. სსსკ-ის მე-4 მუხლის პირველი ნაწილის თანახმად, სამართალწარმოება მიმდინარეობს შეჯიბრებითობის საფუძველზე. მხარეები სარგებლობენ თანაბარი უფლებებითა და შესაძლებლობებით, დაასაბუთონ თავიანთი მოთხოვნები, უარყონ ან გააქარწყლონ მეორე მხარის მიერ წამოყენებული მოთხოვნები, მოსაზრებები თუ მტკიცებულებები. მხარეები თვითონვე განსაზღვრავენ, თუ რომელი ფაქტები უნდა დაედოს საფუძვლად მათ მოთხოვნებს ან რომელი მტკიცებულებებით უნდა იქნეს დადასტურებული ეს ფაქტები. ამავე კოდექსის 102-ე მუხლის პირველი და მეორე ნაწილების მიხედვით, თითოეულმა მხარემ უნდა დაამტკიცოს გარემოებანი, რომლებზედაც იგი ამყარებს თავის მოთხოვნებსა და შესაგებელს. ამ გარემოებათა დამტკიცება შეიძლება თვით მხარეთა (მესამე პირთა) ახსნა-განმარტებით, მოწმეთა ჩვენებით, ფაქტების კონსტატაციის მასალებით, წერილობითი თუ ნივთიერი მტკიცებულებებითა და ექსპერტთა დასკვნებით.

138. დასახელებული ნორმების თანახმად, სამოქალაქო პროცესში მხარეები ვალდებული არიან, სათანადო მტკიცებულებების წარდგენის გზით დაადასტურონ მათი პოზიციის გასამყარებლად მითითებული გარემოებების არსებობა. კანონით გათვალისწინებული შემთხვევების გარდა, რომელიც ადგენს მხარეთა შორის მტკიცების ტვირთის განაწილების სპეციფიკურ წესს, მოსარჩელეს ევალება სასარჩელო განცხადებაში ასახული ფაქტების მტკიცება, ხოლო მოპასუხე მოვალეა, სარჩელისაგან თავდაცვის მიზნით, ქმედითად უარყოს მოსარჩელის არგუმენტები, წარადგინოს იმგვარი მტკიცებულებები, რომლებიც გააქარწყლებს მოსარჩელის მიერ დასახელებულ ფაქტებს. წინააღმდეგ შემთხვევაში მხოლოდ მოპასუხის ზეპირი განმარტება მოსარჩელის პოზიციას ვერ გადაწონის და მხარისათვის არახელსაყრელ მატერიალურ-სამართლებრივ შედეგს გამოიწვევს.

139. სსსკ-ის 105-ე მუხლი ადგენს სასამართლოს მხრიდან მხარეთა მიერ მითითებული გარემოებების შეფასების პირობებს, კერძოდ, სასამართლოსათვის არავითარ მტკიცებულებას არა აქვს წინასწარ დადგენილი ძალა. სასამართლო აფასებს მტკიცებულებებს თავისი შინაგანი რწმენით, რომელიც უნდა ემყარებოდეს მათ ყოველმხრივ, სრულ და ობიექტურ განხილვას, რის შედეგადაც მას გამოაქვს დასკვნა საქმისათვის მნიშვნელობის მქონე გარემოებების არსებობის ან არარსებობის შესახებ. მოსაზრებები, რომლებიც საფუძვლად უდევს სასამართლოს შინაგან რწმენას, უნდა აისახოს გადაწყვეტილებაში. ამდენად, სადავო გარემოებების დადგენისას სასამართლო იმსჯელებს საქმეში წარმოდგენილ მხარეთა განმარტებებზე, წერილობითი დოკუმენტებსა და სხვა მტკიცებულებებზე ერთობლიობაში, რისი ურთიერთშეჯერებით გადაწყვეტს, სარწმუნოდ მიიჩნიოს თუ არა ამა თუ იმ ფაქტის არსებობა. საკასაციო პალატა აღნიშნავს, რომ მტკიცების ტვირთის განაწილების მხრივ, კრედიტორმა უნდა ამტკიცოს მოვალის მიერ

ვალდებულების დარღვევა და პირგასამტეხლოს თაობაზე წერილობითი შეთანხმების არსებობა, ხოლო მოვალის მტკიცების ტვირთს წარმოადგენს ვალდებულების ჯეროვანი შესრულება ან ვალდებულების შესრულების შეუძლებლობა, რაც მოვალის ბრალით არ არის განპირობებული.

140. საკასაციო პალატა ყურადღებას გაამახვილებს სააპელაციო პალატის მიერ დადგენილ ფაქტობრივ გარემოებაზე, რომ მოპასუხემ მოსარჩელის წინაშე სამუშაოს დროულად შესრულების ვადები სამჯერ, კერძოდ, 28, 33 და 34 დღით დაარღვია, შესაბამისად, მას წარმოეშვა მოსარჩელისათვის ხელშეკრულებით გათვალისწინებული პირგასამტეხლოს გადახდის მოვალეობა.

141. საკასაციო სასამართლო მიიჩნევს, რომ განსახილველ შემთხვევაში, პირგასამტეხლოს ოდენობის დადგენა მხარეთა შორის დადებული ხელშეკრულებით გათვალისწინებული პროცენტული მაჩვენებლების ჯამით, (ხელშეკრულების მე-9 მუხლის პირველი პუნქტი) კანონით განსაზღვრულ პირგასამტეხლოს მიზნებს სცდება და მოვალის მიმართ გადაჭარბებული სანქციის დაწესებას გამოიწვევს, თუმცა საკასაციო პალატის მოსაზრებით, ქვედგომი ინსტანციების სასამართლოების მიერ ხელშეკრულებით განსაზღვრული პირგასამტეხლოს ოდენობაც, არ შეესაბამება სადავო შემთხვევაში პირგასამტეხლოს ობიექტურ და სამართლიან მოცულობას.

142. საკასაციო პალატას მიაჩნია, რომ, კონკრეტულ შემთხვევაში, მოპასუხეზე დარიცხული პირგასამტეხლოს 10-ჯერ შემცირების საფუძველი არ არსებობდა და, შესაბამისად, ქვედგომი სასამართლოების დასკვნა შეუსაბამოდ მაღალი პირგასამტეხლოს აღნიშნული ოდენობით შემცირებასთან დაკავშირებით, დაუსაბუთებელია. შესაბამისად, კასატორის (მოსარჩელე) საკასაციო საჩივარი ნაწილობრივ დასაბუთებულია, ხოლო გასაჩივრებული გადაწყვეტილება კი ნაწილობრივ დაუსაბუთებელი, რაც სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 394-ე მუხლის „ე“ ქვეპუნქტის თანახმად, გადაწყვეტილების ნაწილობრივ გაუქმების აბსოლუტური საფუძველი და შესაბამისად, სარჩელის ნაწილობრივ დაკმაყოფილების სამართლებრივი საფუძველია.

143. სსსკ-ის 411-ე მუხლის თანახმად, საკასაციო სასამართლო თვითონ მიიღებს გადაწყვეტილებას საქმეზე, თუ არ არსებობს ამ კოდექსის 412-ე მუხლით გათვალისწინებული გადაწყვეტილების გაუქმებისა და საქმის სააპელაციო სასამართლოში განსახილველად დაბრუნების საფუძველები. მოცემულ შემთხვევაში, საკასაციო სასამართლო მიიჩნევს, რომ არ არსებობს საქმის სააპელაციო სასამართლოში ხელახლა განსახილველად დაბრუნების საფუძველი, ვინაიდან საჭირო არაა მტკიცებულებათა დამატებითი გამოკვლევა, შესაბამისად, საკასაციო სასამართლო უფლებამოსილია, თვითონ მიიღოს გადაწყვეტილება მოცემულ საქმეზე.

144. საკასაციო პალატას მიაჩნია, რომ საკასაციო საჩივარი (სარჩელი) 5783,35 ლარის ოდენობის პირგასამტეხლოს დაკისრების შესახებ, უნდა დაკმაყოფილდეს ნაწილობრივ და მოპასუხეს უნდა დაეკისროს მოსარჩელის

(კასატორი) სასარგებლოდ ხელშეკრულებით გათვალისწინებული ვალდებულების შესრულების ვადის დარღვევისათვის პირგასამტეხლოს გადახდა 2890 ლარის ოდენობით.

145. სსსკ-ის 55-ე მუხლის თანახმად, სასამართლოს მიერ საქმის განხილვასთან დაკავშირებით გაწეული ხარჯები და სახელმწიფო ბაჟი, რომელთა გადახდისაგან გათავისუფლებული იყო მოსარჩელე, გადახდება მოპასუხეს ბიუჯეტის შემოსავლის სასარგებლოდ, მოთხოვნათა იმ ნაწილის პროპორციულად, რომელიც დაკმაყოფილებულია. ვინაიდან სარჩელი დაკმაყოფილებულია ნაწილობრივ, ხოლო კასატორი (მოსარჩელე) გათავისუფლებულია საკასაციო საჩივარზე სახელმწიფო ბაჟის გადახდისაგან, მოპასუხეს უნდა დაეკისროს სახელმწიფო ბიუჯეტის სასარგებლოდ სახელმწიფო ბაჟის სახით 300 ლარის გადახდა.

ს ა რ ე ზ ო ლ უ ც ი ო ნ ა წ ი ლ ი:

საკასაციო პალატამ იხელმძღვანელა სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 408-ე მუხლის მეხამე ნაწილით, 410-ე, 411-ე მუხლებით და

გ ა დ ა წ ყ ვ ი ტ ა:

1. საქართველოს სახელმწიფო უსაფრთხოების სამსახურის საკასაციო საჩივარი ნაწილობრივ დაკმაყოფილდეს;
2. თბილისის სააპელაციო სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2019 წლის 27 სექტემბრის გაჩინების ნაწილობრივ შეცვლით მიღებულ იქნეს ახალი გადაწყვეტილება;
3. საქართველოს სახელმწიფო უსაფრთხოების სამსახურის სარჩელი შპს „ნ-----ის“ მიმართ ნაწილობრივ დაკმაყოფილდეს;
4. შპს „ნ-----ს“ საქართველოს სახელმწიფო უსაფრთხოების სამსახურის სასარგებლოდ დაეკისროს პირგასამტეხლოს სახით 2890 ლარის გადახდა;
5. უცვლელად დარჩეს თბილისის სააპელაციო სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2019 წლის 27 სექტემბრის გაჩინება შპს „ნ-----ისათვის“ საქართველოს სახელმწიფო უსაფრთხოების სამსახურის სასარგებლოდ ხელშეკრულების პირობების შეუსრულებლობისათვის ჯარიმის – 11 745 ლარის დაკისრებაზე უარის თქმის ნაწილში თბილისის საქალაქო სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა კოლეგიის 2019 წლის 11 მარტის

გადაწყვეტილების ძალაში დატოვების შესახებ;

6. შპს „ნ-----ს“ (საიდენტიფიკაციო კოდი №-----) სახელმწიფო ბიუჯეტის სასარგებლოდ (ქ.თბილისი, „სახელმწიფო ხაზინა“, ბანკის კოდი TRESGE22, მიმღების ანგარიშის №200122900, სახაზინო კოდი 300773150) დაეკისროს 300 ლარის გადახდა;
7. საკასაციო პალატის გადაწყვეტილება საბოლოოა და არ გასაჩივრდება.

თავმჯდომარე

ზ. ძლიერიშვილი

მოსამართლეები

ბ. ალავეძე

ე. გასიტაშვილი